

UNA FAMÍLIA DE NAVEGANTS: ELS MARQUET

per

MARIA TERESA FERRER I MALLOL

SUMARI

I. Els orígens de la família Marquet: Un primer Bernat Marquet.- Bernat Marquet i els seus fills Bernat i Miquel.- II. Els germans de l'almirall Ramon Marquet: 1. Pere Marquet.- 2. Bernat Marquet i el seu assassinat.- 3. Miquel Marquet i els seus fills.- 4. Jaume Marquet i els seus descendents: Francesc Marquet.- Pere Marquet.- El segon Jaume Marquet.- El tercer Jaume Marquet.- El quart Jaume Marquet.- III. L'almirall Ramon Marquet: Els viatges a Llevant.- Participació en l'expedició a Múrcia i en l'intent de croada a Terra Santa.- Una incidència familiar amb la filla Agnès.- Servei a Pere el Gran en les expedicions a Tunis i Sicília.- Defensa de Catalunya contra la croada francesa. Ramon Marquet almirall.- La victòria de les illes Formigues.- Altres serveis militars a la Corona.- Recompenses a Ramon Marquet pels seus serveis.- La família i la descendència.- IV. Els fills de l'almirall Marquet: 1. Bernat Marquet: Els viatges prohibits a Alexandria.- Els béns.- La família i el testament.- 2. Miquel Marquet: Les activitats marítimes i serveis al rei i a la ciutat.- Els béns.- El testament.- V. Els néts i besnéts de l'almirall: 1. Els fills de Bernat Marquet: 1.1. Bonanat Marquet i descendència.- Francesc I Marquet.- Francesc II Marquet del Cros.- 1.2. Bernat Marquet i la seva descendència: Bernardó Marquet.- Ramon Marquet, fill de Bernardó, i la tragèdia d'una execució el 1358.- Els descendents de Ramon Marquet, senyors de Canyelles.- Bernat Marquet, fill de Bernardó.- Berenguer Marquet, fill de Bernat i de Sibila 1.3. Bertran Marquet.- 1.4. Berenguer Marquet.- 1.5. Fra Arnau Marquet.- 1.6. Ramon Marquet.- 1.7. El vicealmirall Galceran Marquet i la seva descendència: Galceran Marquet àlies Albanell.- Jaume Marquet, Bernardó i Nicolau Galceran, fills del vicealmirall Galceran Marquet.- El segon vicealmirall Galceran Marquet, fill de Galceran Marquet àlies Albanell: Les activitats marítimes.- L'enfrontament amb el bàndol de Guerau de Palou.- Els descendents del vicealmirall Galceran Marquet.- Jaume Marquet, fill de Galceran Marquet àlies Albanell.- Miquel Marquet, fill de Galceran Marquet, àlies Albanell.- 2. Els fills de Miquel Marquet: 2.1. Miquel II Marquet.- Ramon Marquet, fill de Miquel II, senyor de la casa de Cortei.- Els Marquet de Sardenya.- 2.2. Francesc Marquet i els seus descendents: Francescó Marquet.- Francesc Marquet de Palou.- VI. Els Marquet d'ascendència no identificada: Arnau Marquet.- Perpinyà Marquet. VII. Els Marquet de Sabadell.

I. ELS ORÍGENS DE LA FAMÍLIA MARQUET

Els Marquet són una família barcelonina present a la ciutat des de mitjan segle XI¹. Un Marquet i la seva muller Ermetruïta estan documentats l'any 1042, quan vengueren una vinya que Ermetruïta posseïa per part de mare a la parròquia de Sant Pere de Reixac². Les poques notícies que en tenim del segle XII suggereixen que ja llavors eren gent benestant, però fou gràcies al mar que els Marquet feren fortuna i entraren a la història. Es dedicaren al comerç i a la navegació, van freqüentar les rutes de la Mediterrània oriental des de la incipient expansió comercial i marítima catalana i ocuparen un lloc important a les flotes que asseguraren la defensa de Catalunya i la seva expansió.

La navegació i el comerç els havien preparat per a la guerra perquè llavors no eren activitats plàcides i ordenades, sinó molt arriscades. La Mediterrània era plena de pirates i corsaris i d'enemics que atacaven els vaixells mercants, que havien d'anar armats i estar disposats a defensar-

¹ Aquest treball forma part del projecte de recerca *El "Llibre del Consell" del municipio de Barcelona. Siglo XIV* (Ref. BHA 2002-00329), aprovat i finançat per la Direcció General de Investigación Científica y Técnica del Ministerio de Educación y Ciencia i també del projecte *Entre la Península Ibérica y el Mediterráneo. Interacciones políticas, económicas y culturales en la Baja Edad Media*, concedit pel Ministerio de Educación y Ciencia (HUM2004-00916). Es beneficia també de l'ajuda concedida al "Grup de recerca consolidat *La Corona catalano-aragonesa, l'Islam i el món mediterrani*", pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la informació de la Generalitat de Catalunya per al període 2005-2009 (SGR2005193). Agraïixo a Anna Pérez l'ajut per a la localització dels testaments dels Marquet als pergamins de l'arxiu de la catedral. Agraïixo a Carles Vela l'ajut per fotografiar aquests pergamins i a Daniel Duran l'ajut per buscar als microfilms de l'Arxiu de la Corona d'Aragó o als protocols de l'Arxiu notarial algunes referències documentals.

² *Diplomatari del Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*, Lleida, Fundació Noguera-Pagès editors, 2006, doc. 616. El Dr. Josep Hernando em comunicà amablement aquesta notícia abans de l'aparició del llibre.

se o a atacar. Els Marquet, com altres mercaders i navegants medievals, eren doncs gent intrèpida.

A més del comerç, la navegació i la guerra, els Marquet es van interessar per la política de la seva ciutat natal i van ocupar el càrrec de conseller en diverses ocasions. Ho foren: Bernat Marquet (1319), Miquel Marquet (1302, 1308, 1312, 1318, 1328, 1332), Galceran Marquet (1334), Berenguer Marquet (1348), Ramon Marquet (1354). Galceran Marquet (1361, 1365, 1374, 1377, 1380, 1383, 1389), Jaume Marquet (1395, 1402), Francesc Marquet (1392, 1401, 1404), etc. Ostentaren altres càrrecs, com el d'obrer: Bertran (1333), Berenguer (1345) o Francesc Marquet del Cros (1390), cònsol de la mar, com Miquel (1396), mostassaf, com Francesc (1354, 1360), Galceran (1391), o Jaume (1394) etc.³.

També molts membres de la família ocuparen càrrecs de confiança en les esferes superiors de la Corona. És una família famosa en la història de la marina catalana. Els Marquet ocuparen sovint el càrrec de vicealmirall de Catalunya i, si no havien arribat més alt, era perquè el càrrec d'almirall era reservat a l'alta noblesa catalana. Ramon Marquet, vicealmirall de Catalunya en temps de Pere el Gran, bé que generalment és designat com a almirall —perquè també fou conegut així a la seva època— prestà serveis brillantíssims en l'expedició a Sicília, en la guerra amb Nàpols i en la defensa de Catalunya contra la Croada de Felip III *l'Ardit* de França⁴. Bernat Marquet es distingí en l'armada contra Almeria, Algesires i Gibraltar (1309); Ramon Marquet participà en l'expedició a Orient en la mateixa època; Miquel Marquet s'assenyalà en la conquesta de Sardenya (1324)⁵. Galceran Marquet exercí el càrrec de vicealmirall en el regnat d'Alfons el Benigne i part del regnat de Pere el Cerimoniós i es distingí en la guerra contra els genovesos de 1330-1335, en l'expedició catalana d'ajut a Alfons XI de Castella en l'empresa de l'Estret el 1339-1340, etc.⁶, mentre que el seu nét, anomenat també Galceran, fou igualment

³ Cf. cadascun d'aquests personatges. en el text que segueix.

⁴ Sobre aquest personatge vegeu F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, Barcelona, Ed. Barcino, 1953.

⁵ F. SOLDEVILA, *L'almirall*, 48-49; M. MITJÀ, *Los Marquet y sus naves en el siglo XIII*, «Barcelona: Divulgación Histórica», X (1959), 71-76 i vegeu més endavant.

⁶ A. de CAPMANY I DE MONPALAU, *Memorias Históricas sobre la Marina, Comercio y Artes de la antigua ciudad de Barcelona*. Reedició anotada per E. GIRALT I RAVENTÓS i C. BATLLE I GALLART, I, Barcelona, Cámara Oficial de Comercio y Navegación, 1961, I, p. 132, 152 i 172; F. SOLDEVILA, *L'almirall*, p. 49; M. MITJÀ, *Galceran Marquet en la armada barcelonesa de 1330 a 1335*, «Barcelona: Divulgación Histórica», 10 (1959), p. 77-82.

vicealmirall de Catalunya. Zurita, tot lloant l'actuació de Miquel Marquet en la conquesta de Sardenya, digué: "También se señaló mucho en lo de la mar otro caballero catalán llamado Miguel Marquet, lo cual fue en los de este linaje tan ordinario como si fuera por herencia"⁷.

Formaren part, en els primers temps, de l'estament dels mercaders i navegants, però aviat passaren al dels ciutadans honrats. No seguiren, però, l'exemple d'altres famílies ciutadanes, que tingueren l'ambició d'entrar a l'estament dels cavallers, almenys no en el segle XIV. Només els membres d'una branca de l'àmplia descendència de l'almirall Ramon Marquet, els Marquet de Canyelles, es qualifiquen com a donzells, el graó més baix de la noblesa, els que no eren armats cavallers. En aquesta etapa de la vida familiar les inversions patrimonials no foren ja en naus ni en mercaderies per comerciar sinó en censals i violaris; la compra de deute públic o privat els aportà les rendes necessàries per viure. Algunes branques de la família també adquiriren senyories territorials, que no sempre resultaren profitosos i provocaren l'endeutament d'alguna branca de la família, com els Marquet de Canyelles. Com a resultat de l'empenta de la segona meitat del segle XIII i segurament de l'apropiació de terrenys vora la platja, comptaren amb un bon nombre de cases a la ciutat, ubicades especialment en el carrer Ample, que per aquesta causa fou designat sovint com a carrer dels Marquet. Vivien com a senyors i a part del servei domèstic i els esclaus, els testaments dels Marquet solen esmentar un parell d'escuders al servei del cap de família, talment com un cavaller. Els testaments solen disposar llegats per a ells, però altres documents també els mencionen⁸.

A l'hora de casar-se, cercaren esposes amb bons dots, a vegades filles úniques i hereves de fortunes importants, dins de les famílies destacades de la ciutat. Només en casos comptats enllaçaren amb famílies de cavallers.

Des del punt de vista de l'espiritualitat, mostraren una gran afecció pels franciscans. Tenien el seu túmul al convent de Framenors de Barcelona; generalment demanaven de ser vestits amb l'hàbit franciscà per a la sepultura; feien llegats als convents de franciscans i de clarisses de la ciutat i les seves filles que entraven en religió solien fer-ho als convents

⁷ Jerónimo ZURITA, *Anales de la Corona de Aragón*, Edición preparada por Ángel CANELLAS LÓPEZ, Saragossa, Institución Fernando el Católico (CSIC), 1967-1986, 3, p. 202.

⁸ En un rebut fermat per Galceran Marquet, el vicealmirall, l'any 1390 hi apareixen dos escuders seus entre els testimonis: Joan Francès i Garcia Llop de Boltanya: AHPB, B. Nadal, 58-5, f. 58 r. (1390, març, 12).

d'aquest orde; d'altra banda, els noms de Francesc, Francesca i Clara són presents a l'onomàstica familiar.

Un primer Bernat Marquet

El primer Marquet que sembla entroncar directament amb la nissaga dels vicealmiralls és un Bernat Marquet que va viure entre els darrers anys del segle XII i els primers del XIII. No és probable que fos el mateix que fou assassinat l'any 1258, que devia ser un seu fill, com també ho devien ser Pere, Miquel, Jaume i Ramon, el més famós de tots ple-gats. L'any 1183, el rei Alfons I el Cast concedí a aquest primer Bernat Marquet un dels molins del Clot, que continuava en poder de la família un segle després⁹. El mateix Bernat Marquet tenia prou diners per deixar-ne contra penyora de terres¹⁰.

Bernat Marquet i els seus fills Bernat i Miquel

A més del Bernat Marquet que morí assassinat, germà de l'almirall Ramon Marquet, vivia coetàniament un altre Bernat Marquet d'alguna altra de les branques dels Marquet barcelonins. El 1260 un Guillem Bernat, que es declara gendre del difunt Bernat Marquet, era tutor dels seus fills; en el document que ens en dóna notícia nomena un procurador per reclamar censos d'unes peces de terra que el difunt tenia a l'alqueria de Meliana¹¹. L'any 1306 apareixen un Bernat i un Miquel Marquet, fills i hereus del difunt Bernat, que poden ser aquests, ja que Bernat Marquet, fill de l'almirall Ramon Marquet, encara era viu. El rei Jaume II encomanà a Bernat Ermengol, jurisperit de Barcelona, la causa entre Sibil·la, muller de Pere de Clascari i el mateix Pere, d'una banda, i Bernat i Miquel Marquet sobre els béns del difunt Bernat Marquet¹².

⁹ Era en poder de Ramon Marquet el 1275. L'any 1284 el rei concedí a Bernat Marquet la cinquena part de la renda del molí: Pere ORTÍ GOST, *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*, Barcelona, CSIC, Institució Milà i Fontanals, 2000, p. 284.

¹⁰ Bernat de Sant Joan li lliurà en penyora una parellada de terra situada a Sant Joan Despí per 50 sous: J. BAUCELLS I REIG, *El baix Llobregat i la Pia Almoïna de la Seu de Barcelona: Inventari dels pergamins*, Barcelona, Departament de Cultura, 1984, p. 177.

¹¹ ACB, 1-6-810 (1260, octubre, 11). Agraïxo a Anna Pérez la revisió d'aquest document a l'Arxiu de la Catedral.

¹² ACA, C, reg. 139, f. 20 r. (1306, setembre, 11. Barcelona).

II. ELS GERMANS DE L'ALMIRALL RAMON MARQUET

1. Pere Marquet

Dels germans de l'almirall, potser Pere era el més gran, almenys fou el que morí primer. Tenia una casa al burg de Barcelona, prop del cementiri de Santa Maria del Mar¹³. Era propietari d'un vaixell juntament amb Marimon de Plegamans i Guillem de Llacera¹⁴, amb el qual degué freqüentar la Mediterrània oriental; ho demostra el fet que el seu testament disposà que es retornés una quantitat de cent morabatins que, segons ell mateix, havia obtingut injustament a Accon, és a dir a Sant Joan d'Acre. Va fer testament l'any 1253 i degué morir poc després. No tenia fills i nomenà hereu el germà Bernat, mentre que els germans Ramon i Jaume reberen un llegat de cent morabatins cadascun; l'altre germà, Miquel, no tingué llegat, però sí els seus fills: Geraldona, 100 morabatins i Elisenda i Pere 50 cadascun. A l'esposa, anomenada Ramona, Pere només li llegà dos llits i les seves robes i joies, a més del dot i escriu que li pertocaven. Establí també nombrosos llegats tant per a misses com a diverses institucions piadoses fins a la quantitat de 500 morabatins, que indica que tenia una fortuna considerable. Com molts altres testadors, deixà diners per a maridar donzelles pobres, redimir captius i ajudar els pelegrins pobres que volien navegar cap a Ultramar¹⁵.

2. Bernat Marquet i el seu assassinat

Un altre dels germans de l'almirall, Bernat Marquet, que fou, com acabem de dir, l'hereu de Pere, morí pocs anys després de manera violenta en un avalot contra ell, l'any 1257. L'any 1236 s'havia casat amb Elisenda, filla d'un mercader i terratinent ric, anomenat Joan Roig, que li

¹³ La casa havia estat abans de Ramon Ferrer. Tocava amb la de Joan Anglès barber, que el 1250 passà a Bernat Roca, fuster: ACB, pergamins 4-32-714.

¹⁴ Stephen BENSCH, *Barcelona i els seus dirigents 1096-1291*, Barcelona, Seminari d'Història de Barcelona-Ed. Proa, 2000, p. 307 i 324.

¹⁵ ACB, pergamins 4-15-3 (1253, juny, 25). A. M. GINÉ I TORRES, *Quatre documents del s. XIII referents al monestir de Sant Antoni de Pàdua (clarisses) de Barcelona*, "Archivo Ibero-Americano", LIV (1994), p. 940-941. Cf. també I. NAVARRO MOLLEVÍ, *La actitud del mercader barcelonés frente a la muerte a través de los testamentos (1250-1350)*, tesis de llicenciatura dirigida per C. Batlle i presentada el 1985.

aportà un dot de 650 morabatins alfonsins en or i, a més, algunes propietats valuoses: un hort amb arbres i una casa que tenia per la Canonja de Barcelona a cens, situada en el burg de Barcelona, al lloc dit Còdols, prop del Cagalell¹⁶ i, a més un terreny que tenia a cens de Pere d'Espuell al lloc de Queralt, a més d'una vinya a cens de l'abadia de Ripoll, situada a Vinyals. Bernat li assignà un escreix de 500 morabatins, amb la qual cosa el dot d'Elisenda pujà a la notable quantitat de 1.150 morabatins més les terres, dels quals podia disposar lliurement, mentre que l'escreix havia de passar als fills, si el matrimoni en tenia i, si no, als hereus de Bernat. A la carta dotal, Bernat prometé, però, a l'esposa la dècima part de tots els seus béns¹⁷.

Quan Elisenda atorgà la seva carta dotal, el seu pare ja era mort, però els seus germans encara eren vius i ells devien ser els hereus, però degueren morir vers 1243, llavors Elisenda esdevingué hereva. L'herència provocà disputes amb la seva germana Ermessenda, especialment quan Ermessenda vengué una casa que pertanyia a l'herència comuna, sense pagar a Elisenda la seva part, estimada en 25 morabatins. Ermessenda al·legava que podia vendre-la lliurement perquè li havia estat assignada per legítima per diferents prohoms —Ferrer Suau, Arnau de Sanahuja, Berenguer Suau i Berenguer Mont— que destinaren a Elisenda 600 morabatins que s'obtingueren de la venda de dues vinyes, mentre que una altra vinya i un hort que es tenia a cens de Pere Espuell havien quedat sense dividir. Però Bernat Marquet, en nom de la seva muller, no acceptà aquesta tesi de la divisió d'una part de l'herència i assegurà que Ermessenda s'havia aprofitat durant nou anys, després de la mort dels pares i germans, de tots els béns de l'herència, beneficis que xifrava en cent morabatins anuals. Ermessenda contraatacà dient que d'aquesta quantitat calia descomptar els vestits i les despeses d'Elisenda després de la mort del pare i fins al matrimoni amb Bernat Marquet, com també les despeses fetes per la mort i l'enterrament dels dos germans, Francesc i Bonanat

¹⁶ Alguns anys després, el 1255, Elisenda hagué de demanar al bisbe de Barcelona que li fes la carta d'establiment d'aquest hort perquè l'havia perduda. Havia de pagar de cens quatre morabatins anuals, per Nadal. Elisenda i Bernat Marquet el sotsestabliren a uns jueus: Abraham Portell i Jucef Curtuví, els quals al seu torn n'establiren una part a Abraham de Fes: ACB, pergamins 4-37-65 (a) (1255, abril, 22) i 4-38-327 (1255, juny, 22).

¹⁷ La carta dotal, del 13 de juny de 1236, i el compromís matrimonial foren copiats en una transacció entre la vídua i els marmessors del testament del seu difunt marit -Pere de Caldes i Pere Porta-, com també el procurador dels pobres, designats hereus de Bernat, que era Arnau de Gualba: ACB, pergamins 4-42-348.

Roig i el pagament dels deutes i les injúries i, encara, el pagament dels censos dels honors i altres despeses. Finalment el jutge, Guillem de Banyeres, condemnà Ermessenda a pagar a Elisenda la meitat del preu obtingut per la venda de la casa i, per la resta, ordenà que es perdonessin els deutes una part a l'altra¹⁸.

Com altres membres de la família, Bernat Marquet tingué una galera, de propietat compartida amb altres persones, com era habitual, valorada en 7.500 besants, que va ser capturada després de salpar del nord d'Àfrica, l'any 1242¹⁹. Amplià, a més, les possessions que ja tenia, algunes segurament per herència paterna i del seu germà Pere, i altres de la seva muller, amb la compra de terres, com una vinya al lloc de Sanahuja, que havia comprat a Arnau de Sanahuja²⁰.

La fortuna de Bernat Marquet s'acabà els primers mesos de l'any 1257 en un avalot popular dirigit contra ell. Fou apedregat fins a morir i la seva casa fou barrejada i incendiada. Els prohoms del mateix braç no es van mobilitzar per ajudar-lo a repel·lir l'agressió; la seva passivitat fou considerada culpable pel rei. No se sap quina fou la causa que provocà aquest avalot, estudiat fa temps per Carme Batlle, que hi veia un conflicte social i de poder²¹. Bensch creu que es degué més a un conflicte entre poderosos que no pas a una revolta pròpiament social; identifica aquest conflicte en la rivalitat intensa que hi havia al barri de Ribera, que experimentava un creixement urbà vertiginós. Suposa que l'urbanització ràpida portà ressentiments entre els que ja hi eren i els que hi volien entrar²². Un conflicte d'aquesta mena podia portar a la formació de bàndols, però la documentació existent no sembla pas indicar que Bernat Marquet tingués partidaris. Eren tots els poderosos contra Bernat Marquet? Resulta difícil de creure, però, que un conflicte d'interessos d'aquesta mena pogués provocar una reacció tan virulenta; en temps de carestia, sí que hi havia moviments d'aquesta mena contra els que acaparaven gra per fer-lo pujar de preu, però no hi ha constància que fos aquest el cas. Si continuem buscant una causa dins del camp urbanístic, com fa Bensch, podríem fer-nos altres preguntes, per exemple, Bernat Marquet havia ocupat espai

¹⁸ ACB, pergamins, 4-42-347 (1251, maig, 17).

¹⁹ St. BENSCH, *Barcelona i els seus dirigents*, p. 307.

²⁰ ACB, pergamins 4-42-348.

²¹ C. BATLLE I GALLART, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, Barcelona, CSIC. Departamento de Estudios Medievales, 1973, p. 70-72.

²² St. BENSCH, *Barcelona i els seus dirigents*, p. 307-311.

públic de la platja o s'havia apropiat d'espais que altres menys poderosos havien ocupat de manera precària? Abans del 1243 s'havien produït abusos per ocupació i privatització de la platja i el rei havia hagut de delimitar l'espai on no es podia construir ni es podia reservar per a profit particular, sinó que havia de ser d'ús públic²³. Són abusos que han provocat conflictes en els pobles del litoral al llarg dels segles. Però també les causes podien ser d'altra mena, com ara algun abús de Bernat Marquet respecte a la tripulació d'un vaixell seu. Són preguntes que no tenen resposta, però la reorganització del barri marítim després de l'avalot permet plantejar-les, ja que anà en dues direccions: la reglamentació de la navegació i de les relacions entre patrons, mariners i mercaders embarcats i la reglamentació urbanística.

Quan el rei s'assabentà de l'avalot, tingué una reacció irada tant contra els avalotadors com contra els que no havien fet res per reprimir el desordre. Imposà una multa col·lectiva a tots els estaments de la ciutat, majors, mitjans i menors, de 10.000 morabatins d'or, però finalment la condonà a la major part, bé que es reservà de castigar els que fossin culpables directes de la malvestat. Molts d'aquests obtingueren després condonacions específiques, especialment gent molt notable i altra menys important; no queda clar, però, si havien pres part en l'avalot o no havien fet res per aturar-lo²⁴. A banda de les mesures judicials, l'avalot va comportar una reorganització del barri amb la creació d'una corporació, la universitat dels prohoms de Ribera, que durant un any, prorrogable, s'ocuparia de regular la vida del barri i el desplegament urbà, la defensa naval i aspectes fiscals. Els dirigents foren tant socis de Bernat Marquet com persones que havien estat inculpades pel rei. El mateix any 1258 en què fou creada la universitat dels prohoms de Ribera promulgaren nombroses ordinacions sobre el comerç i la navegació²⁵.

La família Marquet, mentrestant, es dedicà a solucionar les qüestions obertes per la mort de Bernat i a executar el seu testament. El 26 de juli-

²³ A. M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, Barcelona, 1971 (CODOIN, XLIII), doc. 5.

²⁴ A. HUICI, M.D. CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón*, 5 vols. publicats (1216-1268), València-Saragossa, Anubar, 1976-1988, IV, núm. 929, 1031, 1032, 1037, 1057 i *Privilegios de Barcelona*, doc. 9.

²⁵ C. BATLLE, *La crisis social y económica*, p. 70-74; J. M. FONT I RIUS, *La universidad de prohombres de Ribera de Barcelona y sus ordenanzas marítimas (1258)*, a *Estudios sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, Col·lectànea de treballs del Prof. Dr. Josep M^a. Font i Rius amb motiu de la seva jubilació acadèmica, Barcelona, Edicions Universitat de Barcelona, 1985, p. 690-691. St. BENSCH, *Barcelona i els seus dirigents*, p. 307-311.

ol, els seus marmessors Pere de Caldes i Pere Porta, per tal d'obtenir diners amb què esmenar les injúries a persones determinades que hagués comès en vida, tal com manava el testament, vengueren per 800 morabatins d'or al germà del difunt, Ramon, la casa amb obrador i pertinences que el difunt tenia al burg de Barcelona i que havia heretat del seu germà Pere. La venda hagué de ser autoritzada per Arnau de Gualba, canonge de Vic, que havia estat nomenat pel bisbe de Barcelona procurador dels hereus, que eren els pobres de Barcelona²⁶.

Aquesta designació dels pobres com a hereus, ens fa suposar que Bernat Marquet no havia tingut fills o que, si n'havia tingut, l'havien premort.

Elisenda, la vídua del nostre Bernat Marquet, no fa cap menció de fills del matrimoni ni a l'acord a què va arribar amb el procurador dels hereus —els pobres— ni al seu propi testament, on designà la Pia Almoïna com a hereva seva²⁷. L'any 1260 Elisenda arribà a un acord amb el canonge Arnau de Gualba, de Vic, que era el procurador nomenat pel bisbe de Barcelona perquè representés els interessos dels pobres, nomenats hereus, i amb els marmessors del testament del seu marit. Ella els havia reclamat el seu dot, l'escreix i els béns parafernals, és a dir de l'herència dels pares, que li havien pervingut, que havien quedat integrats en els béns del seu difunt marit, bens que, per tant, estaven hipotecats fins que no es resolgués la seva demanda de restitució del dot. La vídua havia reclamat també els seus vestits, copes de plata, anells i altres coses que havia lliurat al marit, entre elles un papagai, ocell exòtic pel qual demostrava un interès evident. L'any 1258, els marmessors i Arnau de Gualba havien ofert a la vídua, per a la devolució del dot i escreix, una vinya que Bernat Marquet havia comprat. Però després decidiren atribuir-li béns mobles, dels quals pogués cobrar el dot i l'escreix i subhastaren la vinya, de la qual, però, retingueren per a Elisenda 9 mujades i un terç i 53 destres²⁸. Finalment, com dèiem, ambdues parts arribaren a un acord, l'any 1260, i Elisenda es declarà ben pagada del seu dot i béns i renuncià a fer

²⁶ ACB, pergamins 4-33-781 (1257, juliol, 26).

²⁷ ACB, pergamins, 4-6-45. Al testament només és mencionada una neboda Maria, casada amb Vives Sipó, i la filla d'aquest matrimoni, Guillemoneta, a la qual deixà molts béns.

²⁸ Sobre la primera oferta: ACB, pergamins 4-42-348. Pel que fa al destre o cana destra, hi havia més d'un patró: 2'82 m. i 2'80. Es considerava que aquesta mesura equivalia a 14'5 pams de Barcelona: C. ALSINA-G. FELIU-L. MARQUET, *Pesos, mides i mesures dels països catalans*, Barcelona, Curial, 1990, p. 146-148.

demandes ulteriors, mentre que marmessors i procurador dels hereus renunciaven al dret sobre les millores fetes per Bernat a les propietats d'Elisenda²⁹.

3. Miquel Marquet i els seus fills

Dels altres germans de l'almirall Marquet, tant Miquel com Jaume formaven part del Consell de 200 jurats de la ciutat de Barcelona l'any 1257, dins del grup dels prohoms de mar, i el 1264 hi figurava Jaume³⁰. Seguint la tradició familiar, es dedicaven doncs a la navegació. Sembla que, l'any 1283, Miquel devia haver tingut algun problema amb el seu vaixell, perquè el rei Pere, des de Logronyo, agraï a fra Pere de Montcada i a altres templers l'ajuda donada a Miquel Marquet i els de la seva nau, però ignorem si havia sofert danys a causa d'una tempesta o d'atacs d'enemics³¹. Posteriorment devia viatjar sovint a Sicília perquè l'any 1294, el rei Jaume II manà a l'infant Frederic que li pagués a l'illa un deute de 600 unces que li havia prestat per pagar els deutes del rei Alfons³². A més de deixar diners al rei també en prestà a altres persones, com al canonge de Barcelona Pere Grony, que li obligà dos masos que tenia a Santa Coloma de Gramanet en franc alou, en garantia d'un préstec de 1000 sous³³.

Quan el seu germà Pere redactà testament l'any 1253, Miquel ja tenia tres fills, Geraldona, Elisenda i Pere, cadascun dels quals rebé un llegat, com hem dit abans³⁴. Posteriorment, el testament d'un dels fills de Miquel, Ramon, redactat el 1309, esmenta encara com a vivents les germanes Geralda i Margarida —filles per tant de Miquel— i una sèrie de

²⁹ ACB, pergamins, 1-6-3615 (1260, novembre, 22).

³⁰ Joan Francesc BOSCA, *Memorial Històric*, edició a cura de Jaume SOBREQUÉS I CALLICÓ, Barcelona, Associació de bibliòfils de Barcelona, 1977, p. 34 i 37.

³¹ ACA, C, reg. 46 f. 99 (1283, agost, 9).

³² ACA, C, reg. 261, f. 214 v. i 215 r. (1294, gener, 23), publ. a *Acta siculo-aragonensia. Documenti sulla luogotenenza di Federico d'Aragona*, a cura di F. GIUNTA, N. GIORDANO, M. SCARLATA, L. SCIASCIA, Palermo, Società Siciliana di Storia Patria, 1972, doc. 327 i 328.

³³ ACB, pergami 1-6-1415 (1296, juliol, 27).

³⁴ ACB, pergamins 4-15-3 (1253, juny, 25). A. M. GINÉ I TORRES, *Quatre documents del s. XIII referents al monestir de Sant Antoni de Pàdua (clarisses) de Barcelona*, "Archivo Ibero-Americano", LIV (1994), p. 940-941. Cf. també I. NAVARRO MOLLEVÍ, *La actitud del mercader barcelonés frente a la muerte a través de los testamentos (1250-1350)*, tesi de llicenciatura dirigida per C. Batlle i presentada el 1985 a la Universitat de Barcelona.

nebots i nebodes. Un dels nebots, Arnau Dusai, fou nomenat hereu, mentre que dos nebots més, Pere Guillem i Bernat Guillem, reberen un llegat cadascun; d'aquests altres nebots no ens en és indicat el cognom, però sembla que eren també Dusai; hi ha constància que Pere Guillem Dusai, casat amb una Marquet, potser Margarida Marquet, tingué diversos fills, entre els quals Arnau, Pere Guillem i Bernat³⁵. Segons Fluvià, aquesta Marquet, filla de Miquel, es deia Maria, però cap Maria no apareix esmentada en la documentació sobre els Marquet coneguda per ara, mentre que una filla de Miquel es deia Margarida, nom que podria confondre's amb Maria en cas de dificultats de lectura. El fet que hi hagi unes quantes Margarides a la família Dusai, descendents d'una Marquet, fa suposar que aquesta era Margarida. Efectivament, una de les nebodes de Ramon que reberen llegats foren Margarida, muller de Berenguer de Castre, i una filla d'aquesta anomenada també Margarida; una altra neboda que rebé llegat fou Saura, muller de Pere Gavarra. Segons un altre testament de la família Marquet, el de Miquel Marquet, fill de l'almirall, Margarida i Saura eren filles de Pere Guillem Dusai³⁶. En canvi, Geraldona, una altra neboda, podria ser filla de Geralda.

De Pere no en sabem res; apareix esmentat el 1253 i ja no ho és al testament del seu germà Ramon, de 1309, on sembla que surten tots els descendents de Miquel Marquet; devia haver mort força abans. Podria ser ell el Pere Marquet, esmentat com a persona molt propera al rei Alfons el Franc l'any 1287, ja que estava informat de la revocació de les mercès que el monarca havia atorgat³⁷.

Pel que fa a l'altre fill de Miquel, Ramon, tenim constància que redactà el seu testament el 19 d'agost de 1309 i degué morir poc després. Foren els seus marmessors, Arnau Dusai i Pere Guillem, nebots seus. Deixà 150 ll. per despeses de sepultura i llegats; 10 sous als frares menors de Barcelona, on volia ser enterrat si moria a Barcelona, sinó al cementiri de la parròquia d'allà on morís; 5 sous a cadascun dels hospitals de pobres i a la casa dels malalts; 5 sous per donar als pobres i malalts que hi hagués; 10 s. per a les obres de la catedral de Barcelona; 10 s. a

³⁵ A. de FLUVIÀ I ESCORSA, *Els Dusai dels carrers de Montcada i de la Mercè de Barcelona*, "Acta Historica et archaeologica Mediaevalia", 26 (2005). *Homenatge a la Prof. Dra. Carme Batlle i Gallart*, p. 693.

³⁶ ACB, pergamins 4-12-1 (1348, febrer 11). El document no diu que Pere Guillem fos Dusai; ho sabem per altres fonts. Mentre que Fluvià esmenta el doble nom d'aquests Dusai com Guillem Pere, nosaltres sempre els hem trobat esmentats com a Pere Guillem, tant el pare com el fill.

³⁷ J. ZURITA, *Anales*, 2, p. 320.

l'hospital de l'almoïna; 100 s. a la mensa dels framenors; 20 a la dels frares predicadors; 10 s. als de Santa Maria del Carme; 10 s. a la de les sors menors; 5 s. al monestir de Valldonzella.

Entre els llegats a familiars figuren el de la seva neboda Margarida, muller de Berenguer de Castre, 10 ll.; el de Saura, germana d'aquesta, muller de Pere Gavarra, 10 ll.; el de Geraldona, una altra neboda que vivia al costat de la casa d'Arnau Dusai, 100 s.; el de Margarida, filla de la seva neboda Margarida, 10 ll.; una deixa misteriosa a tres persones que havia dit secretament al seu nebot Arnau Dusai, en presència del notari, per amor de Déu: 20 ll. al més petit dels mascles, 10 ll. al més gran i 100 s. a la tercera persona, que era una dona; no sabem si es tractava de pobres vergonyants o de família il·legítima; altres llegats foren per a la seva germana Geralda, 15 ll.; per a la seva germana Margarida, 10 ll.; per al seu nebot Pere Guillem, 10 ll.; per al seu nebot Bernat Guillem, germà de l'anterior, 100 s.

El testament contempla, també, llegats per a amics o servidors: per a na Solera, que vivia al mateix carrer, 50 s.; per a la seva criada Eliscèn, 50 s.; per a la filla de Bernat Baciner, 50 s.

Amb la resta de les 150 ll.b. demanà que els marmessors paguessin la sepultura; tot el que sobrés havia de ser per als difunts. Deixà hereu universal el seu nebot Arnau Dusai³⁸.

4. Jaume Marquet i els seus descendents

Pel que fa a Jaume, l'altre germà de Miquel, sabem que estava casat amb Saurina Romeu. L'any 1283, amb la seva esposa, tenia diferències amb els marmessors de Bernat Romeu, difunt: Bartomeu [Romeu] i [F.] de Copons i Pere, fill del dit F. de Copons, hereus del dit Bernat Romeu. Confiaen l'arbitratge d'aquesta qüestió pels béns del difunt a Bernat de [Mataró] i a Bernat Guillem de Pinells, sota pena de 300 morabatins alfonsins d'or o 150 ll.b. Aquests diners foren lliurats a Guillem d'Abella, canviador barceloní, per cada part perquè els àrbitres donessin la quantitat al que complís la sentència i pagués el que la incomplís³⁹.

³⁸ ACA, Arxiu Casa de Sástago / arxiu de la casa Monistrol, pergami 25 de l'armari 3, lligall 1 (1309, agost, 19). Trasllat fet per Guillem de Sant Hilari, notari de Barcelona, el 7 de desembre de 1372, autoritzat per Huguet Cardona, batlle de Barcelona.

³⁹ ACA, C, reg. 46, f. 135 v. (1283, desembre, 25).

Jaume ja era mort l'any 1300. Un indicador de la seva fortuna el trobem a l'inventari dels béns del difunt que eren en mans de Pere Mallol i que aquest lliurà als fills, Pere i Francesc, d'acord amb els marmessors, els canviadors Guillem Pere Dusai, Pere i Bartomeu Romeu. Els béns lliurats foren 350 augustals d'or, un sac de canem on hi havia 10.000 torneses de plata; un altre sac amb 3.000 torneses d'argent; cinc sacs amb 4.000 torneses d'argent cadascun i altres dos sacs on n'hi havien 760 i 1.950 respectivament. Tot plegat sumava 40.710 torneses d'argent; tots aquests diners eren en una caixa a casa d'en Guillem Pere Dusai; altres béns lliurats per Pere Mallol sembla que procedien d'un viatge a Xipre i Armènia en la nau de Ramon Marquet: 32 càrregues de pebre, 4 roves i mitja de pebre, una unça d'indi bagadell, 440 ll. 14 s. i 1 diner que un tal Berenguer devia al difunt, a més de diversos mobles, llits pintats, bancs i escons, coixins i roba de llit etc. Els dos fills, Pere i Francesc, eren els hereus, però són esmentades dues filles, una casada amb Bernat de Plegamans, i una altra anomenada Anglesa⁴⁰.

També Saurina morí aviat; ja era morta l'any 1301, quan els jueus Bonafús de Tolosa i Zarc Escapat lliuraren a la mare de Saurina, Berenguera, vídua de Ramon Romeu, i per ella al seu nét Pere Marquet, fill de Jaume i Saurina, sis quintars i mig de pebre encamerat en penyora d'un deute de 10.500 sous que devien a Berenguera. Prometeren pagar aquesta quantitat a mitjan mes d'abril⁴¹.

Francesc Marquet

Dels seus dos fills, Francesc Marquet tenia dificultats amb la justícia. L'any 1308 s'havia queixat al rei perquè, malgrat que el monarca havia confiat una causa en la qual es trobava involucrat a un jutge de la cort i a uns jurisperits de Barcelona, la causa no avançava. El rei els manà que un o altre la portessin endavant, afegí al grup de jutges Bernat de So, jurisperit de Barcelona, i manà que li enviessin l'enquesta feta pel veguer⁴².

Poc després, el rei rebé l'enquesta feta pel veguer de Barcelona contra Francesc Marquet per raó d'un furt del qual era acusat, procés del qual

⁴⁰ ACB, notaris, I-25-3, f. 36 v.-38 r. (1300, març, 1). Esmentat breument per M. MITJA, "Los Marquet y sus naves en el siglo XIII", *Divulgación Histórica de Barcelona*, X, 1959, p. 76.

⁴¹ ACB, notaris, I-25-4, f. 11 v.-12 r. (1301, juny, 19).

⁴² ACA, C, reg. 142, f. 78r. (1308, juny, 24. València).

havien estat nomenats jutges delegats pel veguer de Barcelona Ramon de Soler, jutge de la cort del rei, Arnau Roig i Pere de Riusec, jurisperits barcelonins, que enviaren l'enquesta amb una carta. El rei féu examinar l'enquesta en el seu consell. Es pretenia sotmetre Francesc a tortura per fer-li dir la veritat. El rei conclogué que, vista l'enquesta i vistos els capbreus de Bartomeu Dusai i de Berenguer de Sarrià, canviadors de Barcelona, no es podia provar que Francesc fes cap furt si la dita bancària feta a Francesc per Berenguer de Sarrià de 170 ll. fou per un contracte de préstec entre Sança, esposa de Bernat Durfort, en nom de la qual fou feta la dita, i Francesc. Francesc podia convertir aquests diners en els seus usos sense cometre furt. El rei manà als jutges, doncs, que procedissin a pronunciar la sentència interlocutòria atenent a tot això⁴³.

Francesc es casà amb Brunissenda, de la parròquia de Sant Andreu de Palomar. L'any 1295 tots dos compraren a Ramona, vídua de Pere Soler, sabater barceloní, que vivia als molins de P. de Malla, una peça de terra amb arbres i aigua per regar, que tenia en establiment emfitèutic per Berenguer de Clapers, que al seu torn la tenia pel monestir de Sant Pere⁴⁴. Consta com a vivent encara en el testament del seu nebot Jaume Marquet, redactat el 1348, com veurem seguidament.

Pere Marquet

L'altre fill mascle de Jaume Marquet era Pere; tenim notícies contradictòries que semblen dibuixar dos Pere Marquet diferents, malgrat que a través dels testaments només hem pogut trobar un sol Pere Marquet; com que no hem pogut controlar la descendència de tots els Marquet, és possible que n'hi hagi algun altre. Fou jurat del Consell de Cent de la ciutat de Barcelona els anys 1310, 1319, 1321 i 1323⁴⁵.

La notícia que s'adiu més a un fill de Jaume Marquet és la confiscació dels seus béns quan ja era mort, béns presos, doncs, al seu fill únic i hereu Jaume, que fou qui resultà perjudicat per aquesta condemna. Havia estat denunciat al rei que Pere havia anat moltes vegades amb mercaderies prohibides a Egipte i Síria i en general a la Soldania de Babilònia. Sembla que algú tenia ganes de perjudicar aquesta branca Marquet. Jau-

⁴³ ACA, C, reg. 142, f. 131 r.-v. (1308, agost, 10. València).

⁴⁴ ACB, notaris I-25-2, f. 102 r.-v. (1295, juliol, 15).

⁴⁵ Cf. docs. 23, 64, 71 i 80 d'aquest mateix llibre.

me demanà clemència al rei Alfons, assegurant que el seu pare era innocent. El monarca atengué la protesta i anul·là la confiscació de béns el 1328, després de consultar-ho amb Rodrigo Díez, que era regent de la seva cancelleria, amb Pere Folquet, amb Bonanat Saperà, el tresorer, amb Ferrer de Lillet, procurador fiscal, i amb el viceprocurador, Bernat Cabrers⁴⁶.

L'altre Pere Marquet, d'origen desconegut, fou eximit, l'any 1311, pel rei Jaume II de servei militar i autoritzat a deixar l'exèrcit i tornar a Barcelona, ja que patia dels ulls. Aquesta autorització fou comunicada al veguer de Barcelona⁴⁷. Potser a causa de la vista buscà una ocupació menys arriscada que la de navegant, com la majoria dels Marquet, i sabem que era comprador de la reina Maria de Xipre, esposa del rei Jaume II; el 1318, però, en una reorganització de la casa de la reina, el rei l'acomiadà⁴⁸, però d'alguna manera degué tornar-hi, perquè l'any 1321, Jaume II, en atenció als serveis prestats a ell mateix i a la seva muller, la reina Maria, li donà, amb caràcter vitalici, el sequiatge de la vila d'Alzira, que tenia Aznar González. Ell havia de ser sequier major⁴⁹. Aquesta concessió, però, fou anul·lada després perquè Bernat Gombau ocupava el càrrec. Pere Marquet hi renuncià i fou concedit al mateix Gombau⁵⁰.

Morta la reina Maria, s'incorporà a la casa de la reina Elisenda, la darrera muller de Jaume II. L'any 1323 el rei ordenà que li fos fet un pagament perquè mostrà un instrument fet per Romeu Sabatella, notari de Barcelona, de la donació feta per Guillem de Pujalt, en remuneració als seus serveis, de 180 s.b. i un vestit que la cort devia al dit Guillem per la seva quitació⁵¹. L'any 1326, el rei concedí a Pere Marquet, comprador de la casa de la reina, l'ofici de la quarteria d'Alzira amb caràcter vitalici⁵².

Aquest Pere Marquet tingué un fill anomenat Bernat, que en fou l'hereu universal. L'any 1354 vengué una casa amb hort situada al carrer Lledó, a la parròquia de Sant Just, sota les muralles velles, a Guillem Soler pel preu de 250 ll.b. Havia comprat la casa precedentment a Cons-

⁴⁶ ACA, C, reg. 476, f. 251 r.-v. (1328, octubre, 11).

⁴⁷ ACA, C, reg. 208, f. 54 v. (1311, setembre, 18. Sant Celoni).

⁴⁸ ACA, C, reg. 245, f. 23 r. Publ. MARTÍNEZ FERRANDO, *Jaime II de Aragón. Su vida familiar*, II, doc. 261, p. 184. (1318, agost, 26. Barcelona).

⁴⁹ ACA, C, reg. 233, f. 86 r.-v. (1321, novembre, 7. Tortosa).

⁵⁰ ACA, C, reg. 233, f. 108 r.-v. (1325, abril, 19).

⁵¹ ACA, C, reg. 302, f. 76 v.-77 r. (1323, agost, 1).

⁵² ACA, C, reg. 233, f. 117 v. (1326, setembre, 28. Barcelona).

tança, vídua de Bernat Isern i tutora dels fills de Bartomeu Olivera⁵³. L'any 1388 vengué per 10.000 sous un cens de quatre morabatins sobre una casa que tenia en feu del castell de Tona⁵⁴. Llavors estava casat amb Caterina, que havia estat l'esposa, abans, de Ramon Ragaçol; Caterina mantenia un plet pels béns del seu difunt primer marit⁵⁵. Posseïa un censal mort de 366 s.b. i 8 d. que li prestaven Francesc Verdaguer i altres⁵⁶. No sabem si pot ser el mateix Bernat Marquet que el 1393 es declarava pobre i miserable davant les exigències de la seva filla Tecla, abadessa del monestir de Pedralbes, que assegurava que el seu pare li havia de pagar 20 ll.b. de censal⁵⁷. L'any 1401 continuava declarant-se pobre, però reclamava que la vila de Berga li pagués unes pensions de censal que li devia⁵⁸. Consta que el 1413 ja era vidu de la seva muller Caterina⁵⁹.

El segon Jaume Marquet

El fill de Pere, Jaume, fou jurat de Barcelona l'any 1332⁶⁰, però no tingué temps d'ocupar gaires càrrecs més perquè redactà testament el 1334 i degué morir poc després, perquè declarava que estava malalt; en tot cas, ja era mort el 1348; havia estat casat amb Maria, segurament Maria Vinader, ja que el fill de tots dos, anomenat també Jaume, esmentava en el testament de 1348 un avi anomenat Ramon Vinader⁶¹. Entre els marmessors del seu testament figuraren Arnau Dusai, emparentat amb els Marquet, i Francesc Marquet, oncle del testador, a qui, a més, nomenà tutor del seu fill i hereu Jaume, que llavors tenia cinc anys; en cas que aquest fill morís essent menor d'edat i sense fills, havia de succeir-lo l'oncle Francesc Marquet, però només en la propietat de la casa i perti-

⁵³ M. RIU, amb la col·laboració de Mn. Joan Pintó, *Pergaminos de la segunda mitad del siglo XIV conservados en el archivo de la basilica de Santa Maria del Mar (Barcelona), serie I, años 1350-1380, a La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña medieval*, 2, 1981-1982, p. 101-102.

⁵⁴ AHPB, Bartomeu Eixemenis, 43-2, f. 10 v. (1388, abril, 24).

⁵⁵ ACA, C, reg. 1868, f. 166 v.-167 r. (1388, maig, 23. Saragossa) i reg. 1872, f. 152 v.-153 r. (1389, juliol, 24. Mataró).

⁵⁶ AHPB, F. Pujol, 38-1, f. 140 v.-141 r. (1390, octubre, 159).

⁵⁷ ACA, C, reg. 1860, f. 12 r. (1393, setembre, 18. Barcelona).

⁵⁸ ACA, C, reg. 2132, f. 33 r.-v. (1401, abril, 12).

⁵⁹ AHPB, Pere Pellicer, *Llibre de protestos de 1406* 1415, f. 15 r.-17 r. (1413, la resta de la data no es llegeix).

⁶⁰ Cf. doc. 122 d'aquest mateix volum.

⁶¹ ACB, pergamins 4-10-4 (1348, juny, 18). És un trasllat que fou fet el 30 d'agost de 1350.

nences, que posseïa en alou prop del carrer del Mar, on vivia el testador, i una quarta part dels seus béns; una altra quarta part havia de ser per a Nicolau Ferrer, que era un altre oncle seu, una quarta part per a Déu i els pobres i la darrera quarta part per a altres fills que pogués tenir. Jaume Marquet degué morir jove perquè el seu fill Jaume només tenia cinc anys quan testà⁶². Tenia algunes filles: Francescona, que es casà amb Pere de Vilademany, i Antígona, casada amb Joan Marc. La primera és esmentada en el testament del seu germà Jaume, com a beneficiària d'un llegat. Antígona no hi apareix, potser perquè ja havia mort, però consta que era filla d'un Jaume Marquet, mort abans de 1345 i sembla que no pot ser cap altre. Aquest any Antígona signà un pacte amb Jaume Marc, ciutadà de València llavors, amb Pere Terré, Pere Olomar, Nicolau de Samarès i Berenguer Ros per tal que pogués recuperar el seu dot de 40.000 s.b. aportats al seu matrimoni amb Joan Marc, fill de Pere Marc, i l'augment de 20.000 s.b. que li havia concedit el seu marit. Magdalena, muller de Pere Marc, havia intentat blindar el seu dot de 20.000 s.b. i l'escreix de 10.000 i sembla que impedia que Antígona cobrés les rendes que li pertocaven pel seu dot; tots aquells personatges es comprometeren a fer respectar els drets de totes dues i, si això no era possible, retornar el dot a cadascuna⁶³.

El tercer Jaume Marquet

També morí ben jove el seu fill Jaume, nascut vers 1329; era el tercer Jaume d'aquesta branca dels Marquet i era encara menor d'edat quan testà, l'any 1348, però ja era casat amb Serena, filla del draper Ferrer de Gualbes⁶⁴, i pare d'un fill anomenat també Jaume.

L'any 1347 ja no tenia com a tutor l'oncle Francesc sinó la seva àvia materna Geralda, esposa de Ramon Vinader, doctor en lleis⁶⁵.

⁶² ACB, pergamins 4-10-117 (1334, juliol, 17). No es conserva el testament complet, sinó només el trasllat d'una clàusula, la del nomenament d'hereus, l'any 1348, el 4 de març, perquè l'original s'havia extraviat.

⁶³ ACA, C, reg. 878, f. 177 r.-v. (1345, juliol, 15. Perpinyà). Una obligació dels mateixos personatges, menys Jaume Marc, envers Magdalena, de pocs dies abans, que també havia estat aprovada pel rei, fou cancel·lada després, segurament a causa de les protestes d'Antígona: *ibidem*, f. 166 v.-157 r. (1345, juny, 26. Perpinyà).

⁶⁴ AHPB, F. de Lademosa, 23-5, f. 35 v.-36 r. (1355, febrer, 26).

⁶⁵ La tutoria consta a la concessió per reconstruir de forma pública uns documents que s'havien perdut, petició presentada a Berenguer de Montcorb lloctinent de Pere de Melany, veguer de

L'any del testament, 1348, que fou segurament el de la seva mort, fa pensar que potser morí de la Pesta Negra que, com se sap, causà estralls al nostre país. Nomenà com a marmessors Jaume de Gualbes i Jaume Cavaller, canviador, i la seva esposa Serena, cadascun dels quals havia de rebre 100 s. per la seva feina. Com els altres membres de la família disposà l'enterrament a Framenors i demanà que li concedissin l'hàbit de Sant Francesc per a la sepultura. A la sepultura i altres actes piadosos i petits llegats destinà la quantitat de 500 lliures. Cada hospital de Barcelona i la casa de malalts havien de rebre 100 s. Cadascun dels frares que portés el seu cos a la sepultura rebria 5 s. La mensa de framenors, per la pitança, 100 sous; la dels frares de Sant Agustí, 20 i la mateixa quantitat la dels frares predicadors, la del Carmel i la de Santa Maria de la Mercè; al rector de l'església de Santa Maria del Mar, de la qual era parroquià, 10 s. i a l'església 50; destinà 20 s. a les obres de les altres esglésies de Barcelona. Cada monja del monestir de Sant Antoni, de l'orde de Santa Clara, les de Sant Pere, les de Valldonzella, les de Jonqueres i les de Pedralbes havien de rebre 2 s. cadascuna perquè resessin psalteris per la seva ànima. Destinà 50 ll. a la celebració de misses a les esglésies parroquials i a d'altres a parer dels marmessors; destinà als criats i criades que visquessin amb ell el dia de la seva mort 10 s., 20 a la seva mare Maria, al seu avi Ramon Vinader, ardiaca de Vic, 20 s.; a la seva germana Francescona, muller de Pericó de Vilademany, li llegà 70 ll., a la seva sogra Isabel, vídua de Ferrer de Gualbes, 10 ll., a la dida de Francescona, Elisenda, 100 s.; a Miquel de Camós, ciutadà de Barcelona, 100 s.; a Guillem d'Esplugues, de l'orde de Sant Agustí, 50 s., si vivia el dia de la seva mort i, sinó per a la seva ànima i la del mateix testador. Els marmessors haurien de destinar el que quedés, un cop pagades les despeses de l'enterrament, a pobres vergonyants, donzelles per maridar etc.

Confirmà el dot de la seva esposa Serena i li llegà 50 ll., a més de tots els vestits i joies que tingués; la deixà senyora i majora de tots els seus béns, mentre visqués castament i no es tornés a casar, amb l'obligació de mantenir el fill. Nomenà hereu el seu fill Jaume i destinà 20.000 s. a cadascun dels fills si en tenien d'altres. En el cas que la seva esposa es tornés a casar, confià la tutela del seu fill a Bernat Burguet, en defecte de

Barcelona i del Vallès; els documents que calia reconstruir eren una venda de censal de 420 s.b, 2 d. feta per Gerdal el 26 de febrer de 1326 a Bernat Sarrovira i els documents complementaris: (1347, gener, 24): P. PUIG I USTRELL, *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1287-1387*, Barcelona, Fundació Noguera, 1988, doc. 138, p. 131-133.

Bernat a Berenguer Marquet i, en defecte d'aquest darrer, a Jaume Cavaller⁶⁶. La seva germana Antígona, vídua de Joan Marc, deixà hereu dels seus béns el seu germà Jaume, ja que ella no havia tingut fills⁶⁷.

El seu signe, que apareix en un document de 1346, consistia en un requadre al mig de l'escut, requadre que contenia una creu de pals iguals⁶⁸.

El quart Jaume Marquet

Pel que fa al fill de Jaume, anomenat també, Jaume estigué sota la cura i tutoria de la seva àvia Isabel, vídua del draper Ferrer de Gualbes⁶⁹. Tingué almenys dos fills, Jaume i Isabel, probablement bessons, ja que l'any 1379 tenien dos anys tots dos; aquest any rebé una autorització reial perquè pogués emancipar-los⁷⁰; tenia, a més, un altre fill anomenat Joan.

Jaume optà per la seguretat d'una feina a la casa reial, a l'escribania de ració. De la seva adscripció a aquella oficina reial n'hi ha constància perquè l'any 1388 Joan I li concedí 200 florins d'or pels serveis que havia prestat al rei Pere i a ell mateix⁷¹. També és segurament ell mateix el destinatari d'una concessió de 300 florins d'or en remuneració dels seus serveis feta per Joan I l'any 1394⁷², mentre que crec que era el seu fill Jaume, esmentat com a Jaumet, fill de Jaume Marquet, qui rebé 100 florins d'or l'any 1395 pels seus serveis a la tresoreria⁷³.

Degué tenir dificultats econòmiques al llarg de la seva vida perquè moltes de les notícies que en tenim són de deutes: el 1367 devia 40 florins d'or a un espaser de Barcelona⁷⁴, el 1389 devia 152 ll.b. a Francesc Soriguer, paraire de draps de llana; consta que llavors vivia al carrer Ample, dit també dels Marquet⁷⁵, o 85 ll.b. i 5 s. a Ramon de Boixols, de

⁶⁶ ACB, pergamins 4-10-4 (1348, juny, 18). És un trasllat que fou fet el 30 d'agost de 1350.

⁶⁷ Segurament Antígona i Jaume moriren amb poc temps de diferència, perquè Antígona encara vivia el 1345. De fet, el beneficiari real de l'herència d'Antígona fou el seu nebot Jaume, que el 1355 nomenà procurador per ocupar-se de la col·lació d'un benefici instituit per Antígona: AHPB, F. de Lademosa, 23-5, f. 35 v.-36 r. (1355, febrer, 26).

⁶⁸ ACB, Bernat de Torre, 33, reg. 223, f. 180 (1346, març, 30).

⁶⁹ AHPB, F. de Lademosa, 23-5, f. 35 v.-36 r. (1355, febrer, 26).

⁷⁰ ACA, C, reg. 1264, f. 69 r. (1379, febrer, 24. Barcelona).

⁷¹ ACA, C, reg. 1871, f. 17 r. (1388, octubre, 15. Saragossa).

⁷² ACA, C, reg. 1888, f. 45 r. (1394, novembre, 21).

⁷³ ACA, C, reg. 1884, f. 60 v. (1395, abril, 1).

⁷⁴ L'espaser era Guillem Dolcet: AHPB, Pere Martí, 17-10, f. 81 v. (1367, gener, 4. Barcelona).

⁷⁵ AHPB, Pere Granyana, 56-25, f. 113 v. (1389, juny, 23).

Girona, a qui tornà aquest quantitat l'any 1390⁷⁶. L'any 1380 vengué un cens de 5 morabatins amb tot el domini d'una casa que tenia en el carrer d'en Marquet, ocupada amb contracte emfitèutic per Bernat Marenjà; el preu del domini i del cens fou de 135 ll.b. i el comprador fou Bernat Vallirana, prior de la cartoixa de Sant Jaume de Vallparadís, en el terme de Terrassa⁷⁷. També tingué alguns ingressos, com el 1391, quan cobrà de Francesc de Puigoriguer 152 ll. d'entrada per l'establiment d'una casa en el burg de Barcelona, prop del pont d'en Campderà⁷⁸.

Jaume ja era mort l'any 1401. Quan morí, el seu fill Joan era encara menor d'edat i n'era tutor Bernat Bussot. Sembla que Bernat de Gualbes, doctor en lleis, i Jaume Marquet, fill de Galceran Marquet, devien ser marmessors del testament del seu pare, ja que hagueren d'aprovar i rescabalar les despeses fetes per Jaume per pagar l'escola i comprar vestits i llibres per al seu germà⁷⁹, que seguí la carrera eclesiàstica i era beneficiat a la catedral de Barcelona; Joan, però, visqué poc temps, el 1403 ja era mort i n'era hereu el germà Jaume⁸⁰. Jaume posseïa un censal de 20 ll.b. anuals sobre els llocs de la Llacuna i Vilademàger, que pertanyien a la baronia de Berenguer Arnau de Cervelló⁸¹.

Hi ha notícies d'un Jaume Marquet que fou acusat d'haver participat en l'avalot popular contra el call de 1391 i en l'atac de la presó del veguer i l'alliberament dels presos que hi havia. Ell es declarà innocent, però el rei ordenà que Joan Desplà, doctor en lleis, i Joan Despont, llicenciat en lleis, jutgessin el cas⁸². No tenim gaires indicis que ens permetin saber quin dels Jaume Marquet contemporanis era acusat d'aquesta malifeta. Cal descartar els que eren grans i ben situats i pensar més aviat en aquest Marquet, que era jove en el moment dels incidents, entre vint-i-tres i vint-i-quatre anys. Un Jaume Marquet havia de ser perseguit el 1402 perquè amb uns còmplices havia fet algun crim en el terme del castell de Font-rúbia⁸³. No sabem si podria ser la mateixa persona. De tota manera

⁷⁶ AHPB, Jaume de Trilla, 53-13 (1390, octubre, 24).

⁷⁷ ACB, Pere Borrell, 31, man. 204, f. 59 v.-61 v. (1380, agost, 2). Cf. el rebut a f. 105 v.-106 r. (1380, setembre, 4).

⁷⁸ AHPB, Joan Eiximenis, 29-4, f. 2 v. (1391, juliol, 31).

⁷⁹ AHPB, Joan Nadal, 54-11, f. 85 r. (1401, febrer, 7).

⁸⁰ AHPB, Joan Nadal, 54-14, f. 15 v. (1403, octubre, 30).

⁸¹ AHPB, Pere Pellisser, man. 68-6, (1409, desembre, 6).

⁸² ACA, C, reg. 1884, f. 17 r. (1393, abril, 2. València) i reg. 1966, f. 22 r.-v. (1393, abril, 10. València).

⁸³ ACA, C, reg. 2198, f. 7 v.-8 r. (1402, març, 14. Castelló de la Plana).

és una acusació estranya perquè en un primer intent d'assaltar el call el 12 de juliol de 1391, tant Jaume com Galceran Marquet s'esforçaren a reprimir el tumult i per aquest motiu el rei i la reina els donaren les gràcies a ells, als consellers, al veguer i al batlle⁸⁴.

III. L'ALMIRALL RAMON MARQUET

Ramon fou sens dubte el més famós dels germans Marquet. Soldevila suposa que devia haver nascut cap al 1235, si el 1276 ja tenia una filla vídua i amb fills⁸⁵. Després de molts anys de servei al rei encara tingué temps de servir també la seva ciutat tant com a síndic de la ciutat a la Cort de Montsó de 1288 com des del càrrec de jurat del Consell de Cent l'any 1302⁸⁶; creiem que cal identificar aquest jurat amb ell mateix, ja que morí en data imprecisa entre 1298 i 1308.

Els viatges a Llevant

Com la resta de la família, fou home de mar. Hi ha constància d'uns quants viatges de la seva nau cap al Llevant mediterrani. L'any 1257, per exemple⁸⁷, o l'any 1261, en què Jaume I volia enviar la seva nau, juntament amb la de Bernat Carbó, en una missió a Ultramar, missió que, de moment quedà ajornada i tots dos navegants exonerats de qualsevol obligació⁸⁸. Aquesta missió de la qual parla el rei sembla que era una ambaixada al soldà d'Egipte, que finalment es portà a terme. No és tan segur que ell mateix fes el viatge quan, durant aquest període de temps, envià la seva nau carregada de cereals a Catalunya als templers d'Acre, que ja començaven a tenir dificultats per conservar aquella plaça⁸⁹.

Hi ha encara un altre viatge documentat de la seva nau a Ultramar l'any 1265, un viatge en el qual participà, com a mercader, Berenguer

⁸⁴ C. BATLLE, *La crisis social y económica*, I, p. 105.

⁸⁵ F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 9.

⁸⁶ Cf. M. C. MAÑÉ I MAS, *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona*, Barcelona, Arxiu Municipal de Barcelona, 2005, docs. 136-137, i doc. 10 d'aquest mateix llibre.

⁸⁷ ACB, pergamins 1-6-4275 (1257, agost, 6).

⁸⁸ Jaume I l'exonerà a ell i als seus parçoners de tota obligació el 21 de febrer de 1261: ACA, C, reg. 11, f. 194: Joaquim MIRET I SANS, *Itinerari de Jaume I el Conqueridor*, edició facsímil, Pròleg i edició de Maria Teresa FERRER I MALLOL, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2004, p. 384 i per F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 311.

⁸⁹ St. BENSCH, *Barcelona i els seus dirigents*, p. 302.

Mallol, que després seria almirall amb Ramon Marquet en els difícils moments de la croada dels francesos contra Catalunya⁹⁰. Precisament durant la seva absència a Ultramar fugí un sarraí, originari d'Alexandria, que era detingut i que, segons sembla, era sota la comanda de Ramon Marquet; per això el veguer li'n demanà comptes; però el rei manà al veguer que no li exigís res mentre Marquet jurés sobre els Evangelis que no sabia on era i que, quan marxà, ho féu contra la seva voluntat i sense que ho sabés⁹¹.

Participació en l'expedició a Múrcia i en l'intent de croada a Terra Santa

Mentrestant, Ramon Marquet havia participat en la petita flota que donà suport a l'expedició de Jaume I al regne de Múrcia, que s'havia revoltat contra Alfons X de Castella. Quan Jaume I ja l'havia sotmès i tornava cap a Catalunya, autoritzà Ramon Marquet a atacar el rei de Granada i els seus amics i valedors, vassalls i homes seus i a prendre'ls diners i tot el que pogués. Es podia quedar el botí, no hauria de lliurar al rei cap sarraí, ni quinta ni cap altre dret. Tot seria per a ell i els que formaven societat amb ell en l'armament⁹².

Ramon Marquet era llavors un home ben considerat a la cort, per això, quan l'any 1269 Jaume I va voler intentar portar a terme una croada a Terra Santa i va organitzar un estol de trenta galeres i algunes naus grosses, escollí per embarcar-se ell personalment una nau de Ramon Marquet. A l'altura de Menorca, però, l'estol hagué de fer front a un temporal molt fort que dispersà la flota i, segons la crònica de Jaume I, obligà el rei a repen-sar-se el viatge. Ramon Marquet, cridat a donar la seva opinió de navegant experimentat, aconsellà el rei desistir de l'expedició a Ultramar; aquest era el consell que el rei volia i que en certa manera havia demanat quan digué que semblava que Déu no volia que passés a Ultramar⁹³. Alguns autors

⁹⁰ J.M. MADURELL MARIMON-A. GARCIA SANZ, *Comandas comerciales barcelonesas de la Baja Edad Media*, Barcelona, Colegio Notarial de Barcelona-Departamento de Estudios Medievales. CSIC, 1973, doc. 19, p. 164-165 (1265, agost, 6).

⁹¹ ACA, C, reg. 15 f. 10 v. (1266, març, 10).

⁹² ACA, C, reg. 15, f. 10 v. (1266, març, 8. Alacant). Esmentat per J. MIRET, *Itinerari*, p. 384 i per F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 13.

⁹³ JAUME I, *Llibre dels feits*, a *Les quatre grans cròniques*, edició a cura de Ferran SOLDEVILA, Barcelona, Ed. Selecta, 1971, caps. 484-490, p. 168-170, i F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 15-17.

creuen que el rei decidí, finalment, no trencar les profitoses relacions comercials amb Egipte⁹⁴, però sembla que, si la raó era aquesta, es podia haver estalviat les abundoses despeses de l'armament d'un estol. Confirma que hi havia una intenció certa de portar a terme una croada i que Ramon Marquet decidí en consciència, atès el temps i la necessitat de salvaguardar la vida del rei, el fet que ell mateix deixés mil sous per al pas a Ultramar contra els sarraïns, és a dir, la croada, en el seu testament. Malgrat que no conservem aquest testament, el del seu fill Miquel Marquet en deixa constància perquè decidí donar un altre ús a la meitat d'aquest llegat, del qual se sentia responsable (els hereus del seu germà Bernat Marquet estaven obligats a pagar l'altra meitat) perquè no creia que el viatge a Ultramar es fes en un futur previsible.

Una incidència familiar amb la filla Agnès

Ens manquen notícies de Ramon Marquet durant uns anys fins que un afer familiar obligà l'infant Pere a intervenir com a àrbitre a fi d'evitar dissensions entre alguns prohoms barcelonins. Una filla de Ramon Marquet, anomenada Agnès, vídua d'un primer matrimoni i amb fills, havia estat seduïda per Berenguer de Llacera, d'una insigne família barcelonina, i havia quedat encinta; la família Marquet estava indignada i també ho estaven els germans Mallol, Ferrer, veguer de Barcelona, i Berenguer Mallol, soci de Ramon Marquet, que eren oncles d'Agnès. Soldevila suposava que Agnès s'havia casat amb un nebot dels Mallol i n'era neboda per aliança, però sembla que en realitat la muller de Ramon Marquet i mare d'Agnès era una Mallol; un germà d'Agnès també esmenta un dels Mallol com a oncle, per tant, si era un parentiu que els afectava a tots, havia de ser per banda de mare. Els Mallol i Ramon Marquet acudiren a l'infant Pere a exposar el greuge i l'infant accedí a arbitrar. En la seva sentència de l'any 1276, l'infant decidí que Berenguer de Llacera es casés amb Agnès quan hagués infantat i pogués sortir a missa. Ramon Marquet havia de donar a la filla 2.000 morabatins de dot, dels quals els fills del primer matrimoni no en podrien demanar res; el mateix R. Marquet els hauria de donar legítima i a més 550 morabatins que el primer marit assignà a Agnès per escriure. L'infant volgué també que els Mallol i Jaume

⁹⁴ J.M. MADURELL - A. GARCIA SANZ, *Comandas*, p. 23.

Marquet, l'oncle d'Agnès, s'excusessin amb Berenguer de Llacera perquè sembla que havien dit coses greus contra ell⁹⁵.

La criatura d'Agnès ja havia nascut abans del mes d'octubre, i Berenguer de Llacera no mostrava pressa per casar-s'hi. L'infant, que ja havia esdevingut rei aquell mateix any, manà al veguer de Barcelona, Ferrer Mallol, que li recordés que havia de contreure matrimoni amb Agnès i que, si no es casava abans de Tots Sants, l'obligués a pagar al rei 2.000 morabatins per incumpliment de la sentència arbitral. No se sap si finalment s'hi casà⁹⁶.

Servei a Pere el Gran en les expedicions a Tunis i Sicília

Superada aquesta incidència familiar, Ramon Marquet hagué d'assumir durant la dècada dels vuitanta grans responsabilitats militars en el mar perquè Pere el Gran, com abans ho havia fet el seu pare, també confià en els seus coneixements navals i en la seva experiència per a les nombroses guerres que afrontà. Abans del 1280 el rei Pere havia noliejat la seva nau, però no en sabem el motiu⁹⁷. Poc després, l'any 1282, començava l'armament del gran estol que Pere el Gran pensava utilitzar per a conquerir el regne de Sicília, que pertanyia a la seva esposa Constança per herència, drets que Pere el Gran estava disposat a fer valer encara que li costés una guerra amb Carles d'Anjou, que havia ocupat el regne en virtut d'una concessió papal.

Ramon Marquet fou designat pel rei cap de tota la marineria que hauria de conduir la flota i li confià també la direcció de l'aparellament de l'estol. Es conserven les cartes que el rei li adreçà donant instruccions curioses sobre el color amb què havia de pintar les galeres, els escuts reials o de la ciutat de Barcelona que calia pintar-hi a sobre; o també per fer escuts reials a teles destinades a banderes o tendals, fer adobar les galeres etc.⁹⁸. El rei li donà facultat per organitzar les tripulacions i els

⁹⁵ ACA, C, reg. 38, f. 45 v (1276, juny, 5), localitzat i comentat per F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 17-20.

⁹⁶ ACA, C, reg. 38, f. 47, (1276, octubre, 2). València. Comentat per F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 20.

⁹⁷ En tenim constància perquè menciona aquest nòlit un soci o parçoner de la nau de Ramon Marquet, Pelegri Busquets, que pagà el bovatge per la setzena que tenia a la nau de Ramon Marquet, en total 38 ll. 2 s.b.: ACB, pergamins 1-6-2295. (1380, maig, 21).

⁹⁸ ACA, C, reg. 44, f. 211 (1282, febrer, 23). Comentat per F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 22-23.

ballesters com li semblés oportú i fixar els salaris convenients. Finalment, l'estol, format per galeres, naus, tarides i llenys, s'aplegà a Amposta i a Portfangós, d'on salpà el 6 de juny cap a Menorca, on descansà. Només després de la partença el rei féu repartir als vaixells de l'estol l'ordre de dirigir-se cap a Alcoll, a la costa tunisenca, on el rei pensava ajudar un reietó rebel al rei de Tunis, mentre esperava una oportunitat per intervenir a Sicília. Soldevila suposa que Ramon Marquet patronejava la galera reial, pel fet que estava en contacte amb el rei.

No hi ha constància de la seva intervenció en batalles durant l'expedició a Sicília, que començà aquell mateix any, només consta que assegurà, amb part de la flota, el proveïment de l'exèrcit de terra, mentre que les batalles les dirigia l'almirall Jaume Pere, fill natural de Pere el Gran. A la fi d'aquell mateix any 1282 el rei l'envià cap a Catalunya per tal de portar la reina Constança i els infants Jaume, Frederic i Violant a Sicília, ja que la presència de la reina asseguraria la fidelitat dels sicilians. Ramon Marquet portà a terme la seva delicada missió i conduí salvament aquests membres de la família reial fins a Sicília, on arribaren el 16 d'abril de 1283. Ben poc després, el mes de maig de 1283, assumí un altre encàrrec igualment delicat i portà el rei amb la seva nau cap a Catalunya, per tal de poder anar al combat de Bordeus, acordat amb Carles d'Anjou, que havia de resoldre mitjançant l'enfrontament en combat personal i de cent cavallers per banda el conflicte que els enfrontava. El rei pagà a Ramon Marquet 4.000 sous de Barcelona pel nòlit de la seva nau, que l'havia de portar de Trapani a Barcelona. Aquesta vegada, però, Ramon Marquet no pogué portar el rei tot el viatge perquè, a causa del mal temps que van trobar, el rei preferí passar a una de les dues galeres que els acompanyaven per tal d'arribar a la cita de Bordeus⁹⁹.

Mentre el rei romania als estats peninsulars, l'almirall Roger de Llúria aconseguia grans victòries prop de Malta i de Nàpols i aconseguia capturar el príncep de Salern, fill de Carles d'Anjou, en aquest darrer combat (5 de juny de 1284)¹⁰⁰.

Des de la primavera de 1284, Ramon Marquet preparava una armada, per ordre del rei, per enviar socors a Roger de Llúria. Ja llavors s'inicià la col·laboració amb Berenguer Mallol. El mes d'abril, el rei manava

⁹⁹ F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 24-29. F. SOLDEVILA, *Jaume I, Pere el Gran*, Barcelona, ed. Teide, 1955, p. 115-116.

¹⁰⁰ F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 29.

a Bernat de Llibià que, si era cert que el comte d'Empúries prohibia als seus vassalls que anessin a l'armada del rei, ho avisés a Ramon Marquet, Berenguer Mallol i Arnau de "Lusada" a fi que busquessin tants homes com els que creien que podien aconseguir al comtat¹⁰¹.

Pel juny el rei ordenava directament la concessió d'alguna patronia de les galeres que s'estaven preparant¹⁰² i poc després catorze galeres comandades pel mateix Ramon Marquet, amb el càrrec de vicealmirall, salpaven cap a Sicília per tal de socórrer Roger de Llúria davant la gran armada que els francesos havien reunit per atacar Messina. Allà, malgrat el perill que representava la presència d'aquest gran estol angeví a l'estret de Messina, s'adreçà a aquest port per tal de complir les ordres que havia rebut del rei. Afortunadament, aconseguí la conjunció amb la flota de Roger de Llúria, que s'adreçà també ràpidament a Messina, i la flota angevina no gosà atacar-los¹⁰³.

Defensa de Catalunya contra la croada francesa. Ramon Marquet almirall

L'estada de Ramon Marquet a Sicília no durà gaire perquè aviat el rei el reclamà a Catalunya, per tal de preparar la defensa contra la croada que França, amb la col·laboració de l'Església, preparava contra Pere el Gran. Ramon Marquet i Berenguer Mallol, que ja hem vist actuar junts en la preparació de l'estol destinat a Sicília, havien d'ocupar-se de la defensa de les costes i de la capital, que podia ser atacada per l'estol francès. Tots dos havien d'enrolar gent per a la flota, havien de fer construir tres galeres noves i havien d'adobar les set galeres que hi havia llavors a Barcelona. El rei destinà els 60.000 sous barcelonesos que cobrà llavors dels jueus de Catalunya a cobrir les despeses d'armament¹⁰⁴. Per tal que tinguessin l'autoritat necessària, el monarca els atorgà l'exercici de l'ofici de l'almirallat; és a dir, no els concedí l'ofici de l'almirallat, reservat a gent d'alta nissaga, sinó les competències del càrrec "tanquam vicem admiralli gerentibus"; és a dir, els concedí la jurisdicció civil i criminal sobre tots els homes de les galeres de l'armada tant a Catalunya com al

¹⁰¹ ACA, C, reg. 46, f. 176 r. (1284, abril, 10).

¹⁰² Una patronia havia de ser per a Joan de Sant Feliu. ACA, C, reg. 46, f. 207 r. (1284, juny, 10).

¹⁰³ F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 29-30.

¹⁰⁴ ACA, reg. 56, f. 7 r. (1285, febrer, 21) i F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 30-31.

regne de València, de manera que poguessin castigar els delinqüents tant pecuniàriament com corporalment; els havien d'obeir no solament els còmits de les galeres sinó també els corsaris¹⁰⁵. En efecte, mentre s'esperava l'arribada de la flota francesa, el rei autoritzà el préstec d'alguns vaixells a corsaris, que podien dedicar-se a fer petits atacs contra l'enemic. Així per exemple, ordenà a Ramon Marquet i a Berenguer Mallol que lliuressin a Pere Ribalta dos llenys nous que el rei tenia a Barcelona amb eixàrcies i aparells i tots els homes que necessités, dels enrolats per a l'armada reial, a fi que exercís el cors fins a la data que ells li indicarien d'incorporació a l'armada reial. Ribalta s'havia de comprometre a tornar abans d'aquesta data i a més havia de lliurar 500 sous barcelonesos com a garantia¹⁰⁶.

Deu galeres per afrontar la flota francesa eren poca cosa i, segons la crònica de Ramon Muntaner, Marquet i Mallol ho feren notar al rei, però el monarca preferia que l'enemic el considerés feblement armat i comptava, quan hi hagués perill, de fer venir la flota de Roger de Llúria, que es trobava a Sicília. Mentrestant, Marquet i Mallol podien anar atacant fraccions de la flota angevina. Probablement Muntaner atribuïa a un pla premeditat el que s'esdevingué després a la realitat. Únicament la intenció de fer venir la flota de Sicília per defensar Catalunya pertanyia al pla del rei. Consta que, efectivament, el monarca trameté un missatge a la reina i a Roger de Llúria, a Sicília, el mes de maig de 1285, perquè l'almirall portés trenta galeres i dotze tarides a Catalunya per tal de combatre la flota dels Anjou. Sembla que una nau de Ramon Marquet rebé l'encàrrec de portar el missatge; el viatge s'aprofità, a més, per portar blat a Barcelona, on a causa de la guerra amb França, es preveia que seria necessari. Sembla que no fou l'única nau encarregada de trametre el missatge i que dues naus més que seguien rutes diferents portaren el mateix missatge; eren precaucions normals en aquests casos per tal d'assegurar que arribés el missatge i no quedés supeditat a la mala fortuna d'un temporal o a la captura per l'enemic; que aquest mal fat afectés tres vaixells que viatjaven separats era més difícil. Segons Muntaner, Ramon Marquet i Berenguer Mallol, que coneixien la posició de la flota enemiga, enviaren instruccions a Roger de Llúria, per indicació del rei, sobre el camí que l'almirall hauria de seguir en el viatge de la flota cap a Catalunya¹⁰⁷.

¹⁰⁵ ACA, C, reg. 56, f. 101 r. (1285, maig, 16). F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 30-31.

¹⁰⁶ ACA, C, reg. 56, f. 71 r. (1285, abril, 18).

¹⁰⁷ F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 32-34.

Mentrestant, l'exèrcit croat havia entrat a Catalunya pel coll de la Maçana, poc guardat perquè era d'accés difícil, i les tropes catalanes s'havien hagut de retirar cap al sud, deixant Girona, buidada de pobladors, com a capital de la frontera amb l'exèrcit francès.

La victòria de les illes Formigues

La petita flota capitanejada per Berenguer Mallol i Ramon Marquet, que ara comptava amb onze galeres, es quedà de moment davant de Barcelona, per si la flota francesa es presentava per atacar la capital; però la flota enemiga es limità a ocupar la costa de l'Empordà fins a Sant Feliu de Guíxols i a assegurar el proveïment de l'exèrcit invasor; molts corsaris es dedicaren a espiar els moviments dels llenys i naus soltes, que anaven i venien amb queviures per a la flota i l'exèrcit, i quan trobaven una oportunitat favorable, les atacaven; el botí que aconseguien començà a fer enveja a la flota de Ramon Marquer i Berenguer Mallol, que demanaren autorització al rei per sortir de Barcelona i atacar ells també; la gent, d'altra banda, no entenia la passivitat de la flota.

Aconseguit el permís reial, la flota féu algunes sortides, però els llaguts de reconeixement veien la flota francesa, de més de cent vaixells, sempre compacta; en aquestes circumstàncies qualsevol atac hauria estat suïcida; després d'unes quantes sortides infructuoses, els espies que Ramon Marquet tenia a la costa empordanesa l'informaren que cinquanta galeres havien sortit de Roses i que només n'hi quedaven vint-i-cinc que guardaven el port; malgrat que continuava trobant-se en inferioritat numèrica, la diferència era molt menor i la sorpresa podia ajudar les galeres catalanes a superar l'enemic. El combat, esdevingut el 28 de juliol, fou un èxit, l'almirall francès, Guillem de Lodeva, va caure en mans de Ramon Marquet i Berenguer Mallol, que prengueren un bon nombre de galeres franceses; l'èxit de la batalla es degué a la tàctica seguida per les galeres catalanes, que es van afrenellar, és a dir, es van lligar amb cordes les unes amb les altres per impedir que l'enemic s'infiltrés entre elles i els seus ballesters van escombrar les cobertes dels vaixells enemics; quan es considerà que es trobaven debilitats, les galeres catalanes es van desfrenellar i es llançaren a l'abordatge dels vaixells francesos; la batalla és descrita en tots els detalls tant pel cronista Bernat Desclot com per Ramon Muntaner; les cròniques, però, no es mostren concordes sobre el lloc concret

on es desenvolupà la batalla; DescLOT no en diu res, els *Gesta Comitum* diuen que fou a les illes Formigues, mentre que Muntaner afirma que fou prop de Roses; generalment els historiadors han cregut la versió que el combat s'esdevingué a les illes Formigues, menys allunyades de Barcelona. A la tornada, però, els sortí a l'encontre el gros de la flota francesa, que havia estat avisada; Ramon Marquet no s'hi podia enfrontar perquè eren moltes més galeres en nombre, així que, segons DescLOT, abandonà les cinc galeres preses i s'endinsà mar enfora. Durant la nit, sense ser vist, tornaren cap a Barcelona, on arribaren al matí, amb gran alegria de la gent, que temia que haguessin estat derrotades. Segons Muntaner, van portar onze galeres vençudes, cosa que no sembla tan verosímil com la versió de DescLOT perquè una flota encalçada, com era la d'en Marquet, no conservava les galeres preses, que alientien la navegació, si calia remolcar-les. El rei renuncià a la seva part del botí, per premiar les tripulacions, bé que es quedà els presoners, entre ells l'almirall Lodeva. La victòria obtingué gran ressonància, bé que no era una victòria definitiva, i donà més confiança als catalans, mentre esperaven l'arribada de la flota de Roger de Llúria, que no pogué venir fins a la fi d'agost. Tot seguit, les trenta galeres de Roger de Llúria, unides a les deu de Ramon Marquet (l'onzena havia quedat malmesa a la batalla de les Formigues) i unes quaranta embarcacions més: sageties, llenys i barques armades anaren a l'encontre de l'enemic i aconseguí una altra victòria sobre la flota francesa al golf de Roses¹⁰⁸.

Altres serveis militars a la Corona

Sembla que Ramon Marquet participà en l'expedició a Mallorca, programada pel rei Pere per castigar la deslleialtat del seu germà Jaume en el moment de la croada francesa contra Catalunya; hagué de portar-la a terme finalment l'infant Alfons perquè el seu pare emmalaltí i morí poc després, la nit del 10 al 11 de novembre de 1285¹⁰⁹.

Durant l'any 1286 i dins encara del context de guerra amb el regne de Mallorca, Alfons el Franc encomanà a Ramon Marquet i a Berenguer

¹⁰⁸ B. DESCLOT, *Llibre del rei en Pere*, caps. 158 i 165-166; cf. les notes de p. 658. R. MUNTANER, *Crònica*, cap. 129. F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 34-45.

¹⁰⁹ R. MUNTANER, *Crònica*, c. 141. F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 47. F. SOLDEVILA, *Jaume I. Pere el Gran*, p. 131.

Mallol que vigilessin bé que ningú, amb el pretext de portar vitualles o mercaderies a Castelló d'Empúries, les portés a la jurisdicció del seu oncle el rei de Mallorca, com estaven fent. Havien d'impedir que es portessin de Torroella en amunt i els manà que confiscassin les mercaderies dels que transgredissin l'ordre¹¹⁰.

Durant tot l'any 1286 continuaren els preparatius contra el rei de Mallorca, entre els quals figurava la preparació d'una armada, que a partir del mes de setembre es decidí que fos per conquerir Menorca, que encara continuava en mans dels sarraïns¹¹¹. Ramon Marquet i Berenguer Mallol foren convocats pel rei a Saragossa, on es trobava llavors, per tal de poder parlar sobre els preparatius de l'estol. En tenim notícia perquè després volgué que poguessin cobrar les 20 ll. de les despeses del viatge a càrrec del subsidi de 60.000 s.b. que els prohoms de Barcelona li donaven per a la flota¹¹².

El mes d'octubre, el monarca continuava fent lliurar diners a Ramon Marquet per sufragar les despeses de l'armada¹¹³. Malgrat que Ramon Marquet i Berenguer Mallol ja eren una mica grans, participaren a l'expedició de Menorca i s'encarregaren de donar escorta, per a la seva seguretat, a l'arraís i a 200 acompanyants als quals fou concedit de sortir lliurement de l'illa cap a l'exili¹¹⁴.

En aquells anys, Ramon Marquet i Berenguer Mallol feien de directors de la drassana i gaudien de la confiança del rei per a tots els afers marítims: el rei els comunicava, per exemple, que havia concedit a un tal Mascarós Garidell que fos conductor d'una de les galeres de l'armada de Barcelona i ells ho havien d'executar¹¹⁵, o bé els informava que deixava un dels seus vaixells perquè fos armat en cors. Per exemple, pel gener de 1287 prestà un lleny de 40 remes a Berenguer Quillà, resident a Barcelona però originari de Cotlliure, que l'any anterior havia deixat a Esteve de Gaià. Marquet i Mallol li havien de deixar amb la seva eixàrcia perquè

¹¹⁰ El batlle de Barcelona havia de fer pregonar aquesta ordre per Barcelona: ACA, C, reg. 66, f. 88 v. (1286, maig, 23. Saragossa).

¹¹¹ S. SOBREQÜÉS, *Alfons el Franc, a Els descendents de Pere el Gran*, Barcelona, Ed. Teide, 1954, p. 26-27.

¹¹² ACA, C, reg. 67, f. 16 r. (1286, maig, 23. Saragossa). L. KLÜPFEL, *El règim de la confederació catalano-aragonesa a finals del segle XIII*, "Revista Jurídica de Catalunya", 1930, p. 307-308.

¹¹³ ACA, C, reg. 67, f. 108 r. (1286, octubre, 27. Cervera).

¹¹⁴ J. ZURITA, *Anales*, 2, p. 300.

¹¹⁵ La concessió era a instància de Pere de Déu, Berenguer de Cabrera i P. Garcés Duroç: ACA, C, reg. 76, f. 33 r. (1287, març, 31. Saragossa).

l'armés contra enemics i n'havien de rebre una seguretat convenient i el compromís que lliuraria al rei la part corresponent del botí¹¹⁶. En una altra ocasió, l'any 1291, el préstec prengué la forma d'un arrendament i també en fou encomanada l'execució a Marquet i Mallol, al costat dels quals apareix Guillem Colrat, potser perquè els dos primers ja eren molt grans; el beneficiari d'aquest arrendament fou Guillem de Parellada i el rei precisà que li deixessin una galera de les tres que hi havia a la Drassana de Barcelona, de les quals Ramon Marquet n'havia conduïda una, Berenguer Mallol una altra i l'altra Guillem de Sala, amb eixàrcies i aparells i els signes reials. Li havien de fer donar una caució idònia que tornaria la galera amb els seus aparells a la Drassana, no deteriorada, i que, si el rei feia armada i la necessitava, la podria recuperar pagant el que Guillem de Parellada hagués despès en l'armament i deixant que ell continués com a conductor de la galera a l'armada; a més el rei exigí després que Parellada no es mogués de Mallorca fins tot el mes d'abril; després podria navegar on volgués¹¹⁷.

L'any 1288, Marquet i Mallol reberen l'encàrrec d'armar una galera amb un termini de només quinze dies per portar a Provença uns ambaixadors "pro expedicione principis". Es devia tractar de la galera amb la qual Ramon de Reus i Gilabert de Cruïlles passaren a Provença per tractar de l'alliberament del príncep de Salern, ambaixada en la qual signaren una treva amb els provençals¹¹⁸.

L'any 1289 es preparava una nova armada a Barcelona no sabem si a causa de la guerra amb Castella, que s'obrí aquest any, o més aviat per resistir nous atacs dels francesos contra Catalunya. Ramon Marquet i Berenguer Mallol hi tingueren novament un paper important i de gran responsabilitat. Els prohoms de Barcelona s'havien compromès a armar quatre galeres, és a dir, a donar 40.000 sous de Barcelona per a l'armament de quatre de les sis que es preparaven per fer front als enemics que, segons es deia, venien contra la terra. L'infant Pere, en nom del rei, pagaria l'armament durant dos mesos; els prohoms de Barcelona havien d'eleger quatre persones, als quals havien de lliurar la quantitat promesa i aquests la havien de distribuir. Si el rei no complia la paraula d'armar sis galeres, els barcelonins no estarien obligats a pagar. S'acordà que tothom

¹¹⁶ ACA, C, reg. 76, f. 3 v. (1287, gener, 22. Lleida).

¹¹⁷ ACA, C, reg. 84, f. 29 v. (1291, febrer, 5. Girona i febrer 13. Barcelona).

¹¹⁸ ACA, C, reg. 79, f. 3 v. (1288, abril, 10). J. ZURITA, *Anales*, 2, p. 343.

a Barcelona hauria de contribuir al pagament de la quantitat promesa, inclosos els privilegiats i els oficials del rei (en la taxació d'aquests hi havia d'intervenir algun oficial reial o similar). Barcelona exigí que l'almirall, els còmits i l'escrivà de l'armada fossin de Barcelona i fossin elegits en nom del rei i de Barcelona per Ramon Marquet i Berenguer Mallol, que tenien, doncs, la confiança plena de la ciutat. Els escollits haurien de jurar de guardar amb les galeres la ribera de Barcelona i la de Mallorca i no tornar sense el seu manament. L'encant del botí aconseguit per aquesta petita flota s'havia de fer a Barcelona. La meitat de la presa aconseguida per les quatre galeres havia de ser per al rei mentre que l'altra meitat havia de ser per a Barcelona, després de descomptar el que s'acostumava donar a l'almirall, als còmits i als altres que anaven a les galeres; la part del botí corresponent a la ciutat s'havia de destinar a l'obra de les muralles. Es concretà, però, que el rei es reservava els presoners cristians o sarraïns que fossin de redempció i que valguessin més de 100 morabatins. Els barcelonins imposaren la condició també que durant un any estarien lliures de demandes per a l'exèrcit o la seva redempció o de qualsevol qüestió¹¹⁹.

Esdevingut rei Jaume II, Ramon Marquet i Berenguer Mallol continuaren en el seu lloc de control de la marina catalana a les drassanes. El 1293, com a prova de la consideració que hom els tenia, els fou confiada la resolució d'un plet en el qual estava implicat l'almirall Roger de Llúria. Com a conseqüència d'accions corsàries de l'almirall a súbdits de l'Imperi bizantí, havien estat executades represàlies a l'Imperi contra diversos mercaders de Barcelona: G. de Queralt, G. de Rovira, P. de Rovira, Berenguer de Terrers i P. Terrac, als quals els bizantins els prengueren mercaderies per valor de 2.891 unces, 17 tarí i 10 grans. Ramon Marquet i Berenguer Mallol, juntament amb els consellers de Barcelona, investigaren la qüestió i decidiren que aquests mercaders fossin indemnitzats; per tant Jaume II ordenà que els fos pagada aquella quantitat del botí aconseguit per l'almirall¹²⁰.

L'any 1297, malgrat la seva edat, Ramon Marquet i Berenguer Mallol continuaven ocupant-se de l'armament d'un altre estol, ara de signe contrari del que ells havien dirigit o hi havien participat en els regnats anteriors. Després del tractat d'Anagni, Jaume II es veia obligat a ajudar

¹¹⁹ A. de CAPMANY, *Memorias*, II, doc. 44. p. 67-68 (1289, maig, 15. Barcelona). St. BENSCH, *Barcelona i els seus dirigents*, p. 303.

¹²⁰ ACA, C, reg. 261, f. 33 v. (1293, maig, 2. Barcelona). Publ. a *Acta siculo-aragonensia* 1-2, doc. 52.

els seus antics enemics, els Anjou, per tal d'expulsar de Sicília el seu propi germà Frederic. Podem suposar que no els feia gaire goig el canvi d'aliances, però la seguretat de Catalunya ho havia exigít i ells feien el seu deure, seguint els manaments del rei Jaume II. Tenim notícia d'aquesta nova responsabilitat perquè per l'abril de 1297 el rei l'esmentava quan els recomanà un tal Pericó de Sans perquè, si els semblava apte, fos còmit d'una de les galeres¹²¹.

Podem detectar una certa discrepància i prevenció entre els nostres Ramon Marquet i Berenguer Mallol i Bernat de Sarrià, el nou almirall nomenat pel rei. Ells eren lloctinents de Roger de Llúria¹²² i a més estaven acostumats a fer la seva voluntat des de les drassanes reials de Barcelona en l'armament de les flotes. Tots dos veieren, sens dubte, amb reticència com Bernat de Sarrià disposava, d'acord amb els cònsols i prohoms de l'art de la mar valencians, que de les galeres que s'armaven, quinze s'armessin a València; per aquest motiu a València ja havien estat acordats alguns homes com a còmits i algunes persones havien rebut l'encàrrec d'acordar còmits i altra gent en nombre suficient. Aquestes eren les competències que exercien Marquet i Mallol tradicionalment i, en revenja, només havien enviat sis galeres a València, que, pel que sembla, no estaven prou ben reparades; a més, havien fet saber que no n'hi pensaven enviar més i que pensaven posar còmits a llur arbitri a les galeres que s'armaven a València. Els còmits i altres homes acordats a València consideraven que aquesta decisió era contrària a l'ordinació feta per Bernat de Sarrià i en greuge d'ells; volien que els còmits ja acordats romanguessin en el càrrec i exigien que s'hi enviessin les quinze galeres indicades, altrament amenaçaven de no anar a l'armada. El rei temia el retard que aquestes picabaralles podien provocar i per tant demanà a Ramon Marquet i a Berenguer Mallol que enviessin a València les galeres que faltaven fins a quinze amb els còmits i gent ja acordada¹²³, a fi que l'armada no es retardés, però que fossin les que no calgués reparar.

¹²¹ ACA, C, reg. 108, f. 12 r. (1297, abril, 30. Barcelona).

¹²² ACA, C, reg. 108, f. 46 r. (1297, maig, 25. Lleida).

¹²³ Hi ha constància que ja havien acordat gent a través, per exemple de la queixa de Berenguer Alexandri, corredor de Cervera, transmesa pel rei a Ponç de Boixadors, batlle de Cervera, perquè, malgrat que estava enrolat a l'armada, havia estat condemnat a una pena de 60 sous perquè, segons es deia, havia tret l'espasa a Cervera. Berenguer havia presentat una carta de Ramon Marquet i Berenguer Mallol, lloctinents de l'almirall Roger de Llúria, que demostrava que estava acordat i per tant el rei ordenà que li fos observat el guiatge habitual: ACA, C, reg. 108, f. 46 r. (1297, maig, 25. Lleida).

Segons el rei, a València només hi havia vint-i-cinc calafats, que no donarien a l'abast per reparar totes les galeres, tasca que era millor fer-la a Barcelona o a Mallorca, on hi havia un gran nombre de calafats. Ramon Marquet i Berenguer Mallol ho devien saber prou bé i per això mateix devien haver enviat les galeres a mig reparar a València, per tal de posar en evidència la lleugeresa de Bernat de Sarrià, que havia volgut centralitzar l'armament a València, quan la infraestructura existent encara no estava preparada per a aquesta responsabilitat¹²⁴.

Durant el mes de maig de 1297 hi ha nombroses mostres del contacte estret entre els dos prohoms barcelonins i el rei mitjançant missatgers o cartes¹²⁵ i consta que també l'informaven de les notícies que els arribaven. El rei els demanà que col·laboressin amb Bernat de Sarrià en la preparació de l'armada¹²⁶. L'any 1564 la família Marquet encara conservava les àpoques de les vitualles destinades a les galeres armades per Ramon Marquet, no sabem si d'aquesta armada o d'alguna anterior¹²⁷.

Recompenses a Ramon Marquet pels seus serveis

A més dels serveis militars, Ramon Marquet i Berenguer Mallol, com també Ramon Fiveller, van ajudar el monarca esmerçant diners personals en els armaments navals, quan el rei es trobava en dificultats per pagar despeses importants per a la defensa. Els comptes de Roger de Llúria en són testimoni. Eren quantitats importants: que en xifres rodones eren 1.276 lliures i 2.250, conjuntament amb Ramon Fiveller i 1.500 lliures ell tot sol més endavant¹²⁸. L'any 1287, el rei recordava a Arnau Sabastida que devia a Ramon Marquet 7.426 s.b. amb un albarà, pel preu de 1.250 mitgeres de blat a mesura de Torroella que Bernat de Llibià rebé per al rei del blat que Ramon tenia a Torroella. A més reconeixia deure-li 2.574 s.b. que li havia deixat a Barcelona. Tot plegat pujava a 10.000

¹²⁴ ACA, C, reg. 108, f. 30 v.-31 r. (1297, maig, 21. Lleida).

¹²⁵ ACA, C, reg. 108, f. 38 v. (1297, maig, 23. Lleida).

¹²⁶ L'informaren, per exemple, de l'arribada del rei Carles a Provença i d'altres negocis no concretats. El rei els informà que havia confiat al seu conseller Bernat de Sarrià els afers de l'armada i els demanà que el creguessin i s'ocupessin juntament amb ell de l'expedició de les galeres i altres coses necessàries. Un dia abans, el rei havia comunicat aquestes notícies a Bernat de Sarrià i li encomanà tots aquests afers. ACA, C, reg. 108, f. 57 r., 57 r.-v. (1297, maig, 27. Lleida).

¹²⁷ AHPB, Andreu Miquel Mir, plec d'escriptures soltes de 1562-1564 (1564, juny, 29).

¹²⁸ F. SOLDEVILA, *L'almirall Ramon Marquet*, p. 45-46.

s.b.¹²⁹. Aquestes quantitats els eren tornades després amb els interessos, concretament en el darrer cas que hem mencionat, Arnau Sabastida li havia de tornar els diners amb el producte de la redempció o venda dels sarraïns de Menorca, l'illa conquerida aquell any, però no pas per això era un servei que els reis agraïen menys.

Durant el regnat del rei Pere el Gran, el monarca volgué premiar els serveis que Ramon Marquet li havia fet a ell i als seus antecessors i li havia donat el casal d'Ixibi i el que fou de G. Guaylla, difunt, a Sicília. Aquesta propietat, però, li fou presa pel noble Manfredo Lancia i Jaume II, esdevingut rei poc abans, hagué de demanar al seu germà, l'infant Frederic, que li fes retornar, tot fent notar que Ramon i els seus fills eren al seu servei¹³⁰. Pocs mesos després, el rei escrivia novament a Manfredo Lancia perquè Ramon Marquet s'havia queixat que Lanza i el notari Vito de Marsala li havien ocupat els casals de Margolli, Favacoceta, Rachadeti i Semelli, al territori de Siracusa, que li pertanyien i que abans havien estat de Bartolomeo Gallano. No sabem si eren exactament els mateixos casals reclamats abans, en tot cas el rei manà que li fossin restituïts amb els fruits¹³¹. Els manaments de Jaume II no havien tingut gaire efecte perquè pel gener de 1293 havia d'insistir novament prop del seu germà Frederic perquè fes restituir a Ramon Marquet la meitat del casal d'Ixibi i altres casals mencionats en una altra carta, que Manfredo Lancia li havia ocupat¹³². Però a l'octubre del mateix any, el rei havia de tornar a exigir que els béns de Ramon Marquet a Sicília fossin defensats, ja que ell era a Catalunya en servei del monarca; aquesta insistència del rei a dir que Marquet era al seu servei potser vol dir que un dels pretextos usats era que no era a Sicília per col·laborar en la defensa de l'illa¹³³.

També el rei Alfons el Franc el volgué recompensar pels serveis que prestà al seu pare, el rei Pere, i a ell mateix, per això, l'any 1286, li con-

¹²⁹ ACA, C, reg. 72, f. 36 r. ([1287], abril, 10. Barcelona).

¹³⁰ El rei escriví també sobre el mateix a Giovanni de Procida, Manfredo Lancia i Corrado Lancia: ACA, C, reg. 92, f. 15 r. (1292, març, 28).

¹³¹ ACA, C, reg. 93, f. 212 i 213 (1292, juliol, 31), el rei envià cartes similars al seu germà Frederic i a Giovanni de Procida; publ. per Giuseppe LA MANTIA, *Codice diplomatico dei re Aragonesi di Sicilia*, I (Anni 1282-1290) reedició a cura de Vincenzo D'ALESSANDRO, Palermo, Società Siciliana per la Storia Patria, 1990, doc. 221, 224 i 225.

¹³² ACA, C, reg. 94, f. 103 r. (1293, gener, 17). Publ. a *Acta siculo-aragonensia* 1-1, doc. 2 i doc. 3 (carta igual a Manfredo Lancia).

¹³³ ACA, C, reg. 96, f. 54 v. (1293, octubre, 1), publ. per G. LA MANTIA, *Codice diplomatico*, doc. 2. També a *Acta siculo aragonensia*, 1-1, doc. 244.

cedí, amb caràcter vitalici, franquícia de les quèsties i altres exaccions reials que el rei exigís de llavors en endavant als homes i a la ciutat de Barcelona; una concessió idèntica fou atorgada a Berenguer Mallol, company de Marquet en aquelles guerres¹³⁴

En algunes ocasions els reis, almenys Jaume II, utilitzaren les llicències de treta de gra de Sicília, que el rei venia normalment, per tal de fer un present. Així per exemple, l'any 1291, Jaume II autoritzà Ramon Marquet *senior* a treure 500 salmes de blat de Sicília¹³⁵. Devia ser aquest blat el que Jaume Benet, factor de Ramon i del seu fill Bernat Marquet, havia de comprar a Sicília amb els diners que el mestre portolà de l'illa, Berenguer de Vilaragut, els devia i que el rei manà que els fossin pagats; el blat s'havia de carregar a la nau dels dos Marquet, que era a Sicília¹³⁶. Un any després, Jaume II concedí a Ramon Marquet i a Berenguer Mallol, conjuntament, una altra treta de blat, encara més important que l'esmentada abans, de 4.167 salmes de blat de Sicília¹³⁷.

Malgrat que era un contracte emfitèutic i, per tant, els concessionaris pagaren una entrada, també té un aire de mercè per pagar els serveis prestats la concessió de la quartera del roldor de Barcelona a Ramon Marquet i a Berenguer Mallol per part del rei Alfons el Franc el 17 de desembre de 1289. Era el dret de mesuratge d'aquesta planta, bàsica per adobar les pells, del qual s'havia fet abans un primer establiment, que havia estat anul·lat per la Cort de Montsó de 1289, precisament perquè el membres de la Cort consideraven que el rei feia massa concessions del Patrimoni reial; malgrat l'anul·lació, el rei persistí en l'establiment de la quartera a favor de tots dos prohoms barcelonins; en el moment de fer-la efectiva, el 19 de desembre, el rei declarà que l'entrada de l'establiment era de 25.000 sous de Barcelona. Tots dos prohoms havien lliurat al tresorer només 13.650 s.b. que, a més, sembla que era el preu d'un violari que havien retornat a l'escrivania, que gravava el roldor i la batllia de Barcelona, bé que el violari també havia estat revocat per la Cort de Montsó. A més havien pagat pel preu de la carta 500 s.b., quantitat que segurament havia estat lliurada de manera efectiva al tresorer. Tot plegat pujava només a 14.060 s.b. i, malgrat que no arribava a la quantitat fixa-

¹³⁴ ACA, C, reg. 64, f. 78 r. (1286, maig, 23).

¹³⁵ ACA, C, reg. 90, f. 9 r. (1291, agost, 28).

¹³⁶ ACA, C, reg. 90, f. 14 r. Publ. per G. LA MANTIA, *Codice diplomatico*, doc. 16 i 19.

¹³⁷ ACA, C, reg. 95, f. 56 r. i 67 r. Publ. per G. LA MANTIA, *Codice diplomatico*, doc. 175 (1292, maig, 19 i agost, 1).

da per a l'establiment, el rei manà que els fos donada possessió d'aquest dret. La resta de l'entrada l'haurien d'anar pagant quan anessin percehent els fruits de la concessió, una part dels quals també l'havien de lliurar al rei. Els fruits no es podien descomptar de moment del capital. El 19 de desembre tots dos prohoms foren posats en possessió de la quartera del roldor amb la cerimònia habitual: foren acompanyats a la botiga on es mesurava el roldor per Jaume de Vilella, que era el lloctinent del veguer de Barcelona i Osona Guillem de Calders, i davant de diversos testimonis: Pere de Malla, Arnau d'Aguilaniu, Jaume Suau i mestre Ramon de Besalú, ardiaca de Ribagorça a la seu de Lleida, consellers del rei, a més del notari i de dos testimonis més, Berenguer Descoll i Jaume Genovès, el lloctinent donà les claus de la botiga a Marquet i Mallol, la quartera amb la qual es mesurava i a més els donà roldor del que hi havia a la botiga en senyal de possessió; com veiem, era una concessió molt favorable a Ramon Marquet i a Berenguer Mallol¹³⁸.

No sembla que aquesta concessió fos efectiva finalment ja que, pel juny de 1298 el rei Jaume II empenyorà el dret del roldor de Barcelona, amb reserva de domini, a Berenguer Mallol i Ramon Marquet, per preu de 23.737 s.b. d'entrada i 2 morabatins o 18 s. anuals de renda a pagar al rei, independentment del violari que ja tenien¹³⁹. Efectivament, malgrat que el violari també havia estat revocat per la Cort de Montsó, l'any 1298 continuava vigent el violari de 2.000 s.b. de Berenguer Mallol sobre el mesuratge del roldor i altres herbes i el d'uns altres 2.000 s.b. que tenia Ramon Marquet i no solament era vigent sinó que el rei Jaume II l'allargà perquè atorgà a tots dos concessionaris que en poguessin gaudir també la filla i hereva del primer, Agnès, i els fills de Ramon, Bernat i Miquel Marquet¹⁴⁰.

Aquesta fou la venda a la qual es féu sempre referència posteriorment. La venda o empenyorament s'havia fet a carta de gràcia de tres anys, és a dir, un període molt breu i desfavorable en principi al rei; sembla, però que, al cap de tres anys, els Marquet haurien hagut de dir al rei, dos mesos abans del termini, si volia lluir el dret, cosa que no feren i el dret del rei a lluir passà a ser de duració indefinida. L'any 1324, doncs, el monarca reivindicà el dret a recuperar-lo, dret que cedí a Pere de Montornès perquè pogués lluir la part pertanyent als hereus de Berenguer Ma-

¹³⁸ ACB, pergamins, 1-6-4016 (1289, desembre, 19).

¹³⁹ ACA, C, reg. 196, f. 275 r.-276 v. (1298, juny, 6). Cit. Pere ORTÍ, *Renda i fiscalitat*, p. 487.

¹⁴⁰ ACA, C, reg. 196, f. 274 r.-275 r. (1298, maig, 25).

lloï, dret que no afectava els dos violaris, que continuaven vigents¹⁴¹. Aquest dret de lluir no es portà a la pràctica, pel que sembla, fins al 1336, aprofitant la mort de l'hereu de Berenguer Mallol. Pere de Montornès havia de pagar als hereus de Berenguer Mallol el preu que aquest havia pagat per la seva meitat. Les condicions de la seva concessió emfitèutica no eren tan bones, però, com la dels Marquet i Mallol, ja que ell havia de pagar al rei cada any 5 morabatins alfonsins d'or fi (segons la mateixa equivalència de 9 s.b. per morabatí), molt més del que pagaven Marquet i Mallol. El rei retingué la fadiga de trenta dies, el lluïsmo i altres drets alodials. El rei havia promès que no consentiria que el roldor fos mesurat amb mesures diferents de les que usaven els successors de Ramon Marquet¹⁴².

La família i la descendència

Ramon Marquet redactà testament el 15 de juny de 1298, en mans del notari Pere Marc, que no s'ha conservat, i nomenà hereus els seus fills Bernat i Miquel. Era llavors esposa seva Elisenda, filla de Jaume de Cànoves, que després es casà de nou amb Bernat Puig. No sembla que Elisenda fos mare dels hereus de Ramon Marquet, sinó que eren fills d'un primer matrimoni amb una dona desconeguda per ara, però que sembla que pertanyia a la família Mallol, ja que el fill de Ramon, Miquel, diu en el seu testament, que comentarem més endavant, que Berenguer Mallol era oncle seu¹⁴³. L'any 1308, Elisenda, de nou vídua, perdé el pare, que en el seu testament havia nomenat marmessors els fillastres de la seva filla, Ramon i Miquel, i els havia llegat 2.000 s.b. Elisenda, com a hereva del pare, pagà aquest llegat¹⁴⁴. La seva casa devia ser una de les cases bones de Barcelona i s'hi allotjà Alaimo de Lentini, mestre justicier de Sicília quan vingué a Catalunya, l'any 1285, cridat pel rei, que començava a tenir proves de la seva traïció a favor dels francesos. Aquesta traïció s'evidencià quan Ramon Marquet trobà, enterrat a l'habitació de casa seva on havia estat Alaimo, el cos del secretari d'aquest, que havia portat

¹⁴¹ ACA, C, reg. 225, f. 185 r.-186 r. (1324, febrer, 26. Barcelona).

¹⁴² ACA, C, reg. 859, f. 199 r.-200 r. (1336, juliol, 9. Lleida). El rei ordenà al batlle general de Catalunya, Ferrer de Lillet, que donés possessió a Pere de Montornès de la meitat del roldor tan aviat com hagués pagat la lluiació als hereus de Berenguer Mallol: *ibidem*, f. 200 r. (1336, juliol, 10. Lleida).

¹⁴³ ACB, pergamins 4-12-1.

¹⁴⁴ ACB, notaris I-25-9, f. 28 r. (1308, octubre, 8).

els tractes amb França¹⁴⁵. Aquesta notícia ens dona una idea de la casa, que malgrat ser una casa bona no devia pas ser enrajolada; que el secretari hagués pogut ser enterrat en una habitació vol dir que sobre la terra no hi devia haver més que algun entarimat de fusta o potser alguna estora.

IV. ELS FILLS DE L'ALMIRALL MARQUET

Els hereus de Ramon Marquet foren, com hem dit, Bernat i Miquel Marquet, i a més, almenys el primer, en devia ser marmessor testamentari, tal com consta en alguns dels pagaments de la seva marmessoria, que ha conservat la notícia del pagament d'algun dels llegats, pagaments que encara duraven el 1311, quan l'abadessa del monestir de Santa Clara i Maria Rovira confessaren haver rebut de Bernat Marquet 960 sous de l'heretat de Ramon Marquet¹⁴⁶.

1. Bernat Marquet

Les primeres notícies que en tenim són de 1287; llavors ja devia ser gran; si la seva germana Agnès ja era mare l'any 1276, ell també devia ser un home fet, encara que potser era més jove que ella. Sembla que l'any 1287 tenia un cavall molt bell, un rossi, que el rei considerà que feia per a un monarca. Com que en necessitava un per a les seves vistes amb el rei d'Anglaterra, ordenà al seu tresorer Arnau Sabastida que enviés algú a Barcelona per comprar-lo a Bernat Marquet per mitjà de Berenguer de Finestres i que li fes portar tot seguit perquè el pogués portar a les vistes¹⁴⁷.

Freqüentà l'illa de Sicília, on era l'any 1292 per exportar 500 salmes de blat¹⁴⁸ i el 1295 hi era novament ja que assignà una pensió vitalícia a la seva cosina Francesca, que sembla que tenia dificultats econòmiques;

¹⁴⁵ J. ZURITA, *Anales*, 2, p. 242.

¹⁴⁶ Document fet pel notari Bernat de Vilarrúbia (1311, desembre, 23), esmentat entre pergamins dels Marquet en un inventari del s. XVI fet per Elionor, vídua de Ramon Marquet de Marquilles: AHPB, Andreu Miquel Mir, plec d'escriptures soltes de 1562-1564 (1564, juny, 29).

¹⁴⁷ ACA, C, reg. 72, f. 41 r. ([1287], juny, 20. Osca).

¹⁴⁸ ACA, C, reg. 95, f. 96 r. Publ. per G. LA MANTIA, *Codice diplomatico*, doc. 222 (1292, juliol, 31).

Francesca era vídua de Bartomeu de "Gallao" o Gallano, cavaller i ciutadà de Siracusa, que, com hem vist, era l'anterior possessor d'alguns dels casals de Sicília que eren en poder de Ramon Marquet aquests anys; aquells casals potser no els tenia, doncs, per donació real sinó per un aranjament entre la família, concretament amb aquesta cosina. Bernat Marquet, com a garantia de la pensió vitalícia que havia concedit a Francesca li lliurà les rendes del casal Mulgello¹⁴⁹. Podria ser que fos ell el Bernat Marquet que figura com a jurat del Consell de Cent l'any 1302¹⁵⁰. En canvi, cal identificar amb el seu fill Bernat, anomenat el 1310 encara Bernardó, per distingir-lo del seu pare, el Bernat que ocupà càrrecs des del 1310.

L'any 1298 participà en l'armament d'un estol de vint galeres, dirigit pel conseller del rei, Bernat de Sarrià, per anar en servei del rei Carles d'Anjou, abans enemic, i que havia passat a ser amic i aliat de Jaume II. En el transcurs d'aquesta expedició foren atacades les illes de Pantelleria, Malta i Gozzo¹⁵¹. Bernat Marquet hi participà tant des del punt de vista financer, ja que aportà 10.000 s.b. a les despeses d'armament, com personal, ja que portà un cavall armat en el viatge. L'any 1305 demanà ajuda al monarca per tal de recuperar els 10.000 s.b. esmerçats en l'armament, 500 s.b. per l'acorriment que li pertocava pel fet de portar un cavall armat a l'expedició i 1.000 s.b. més de despeses que havia tingut a causa del viatge. Bernat de Sarrià es negava a pagar aquestes quantitats al·legant les pèrdues que havia tingut l'expedició, però mentre que per a ell havia aconseguit que el rei Jaume II es fes càrrec de les pèrdues, entre les quals figuraven les aportacions dels armadors privats, ell després no els havia pagat res. Per això Jaume II ordenà al procurador del regne de València, Gombau d'Entença, que fes pagar a Bernat Marquet almenys els 10.000 s.b. de participació en l'armament i els 500 de l'acorriment confiscant béns de Bernat de Sarrià. Els 1.000 s.b. de despeses que Marquet reclamava era una qüestió que el procurador hauria d'estudiar i decidir¹⁵². Bernat Marquet no fou l'únic que es queixà, també ho feren altres partícips, com Romeu de Marimon o Eimeric Dusai¹⁵³.

¹⁴⁹ ACB, pergamins, 1-5-4004 (1295, maig, 10).

¹⁵⁰ Cf. doc. 10 en aquest mateix llibre.

¹⁵¹ J. ZURITA, *Anales*, 2, p. 547.

¹⁵² ACA, C, reg. 136, f. 188 r.-189 r. (1305, agost, 28. Barcelona).

¹⁵³ ACA, C, reg. 136, f. 129 r.-v. i 193 v.-194 r.

Els viatges prohibits a Alexandria

Com la majoria dels membres de la seva família, Bernat Marquet era un navegant, tenia la seva pròpia nau, bé que, com era normal a la Baixa Edat Mitjana, no n'era el propietari absolut sinó que altres persones en tenien parts o setzenes, a fi de disminuir el risc¹⁵⁴.

La família havia fet fortuna sobre tot gràcies al comerç amb Orient, però a la fi del segle XIII havien sorgit greus dificultats en aquest comerç tan productiu a causa de la prohibició papal de comerciar amb el sultanat de Babilònia, després de la pèrdua d'Acre, el 1291. Els Marquet i molts altres mercaders no estaven disposats a renunciar a aquest mercat, així que intentaren disfressar els viatges, utilitzant com a destí aparent l'illa de Xipre i distorsionant, tant com podien, l'itinerari de retorn. És ben il·lustratiu el cas del viatge de la nau de Bernat Marquet els anys 1298-1299, patronejada en aquesta ocasió per Guillem Queralt. A l'anada, la nau anà a Xipre i després continuà fins a Acre. De tornada, amb un carregament de gran volum, com subratllen els documents de l'època, la nau anà a Aigües Mortes, el port fundat pel rei sant Lluís de França al final de la costa del Llenguadoc; allà va vendre una bona part de la mercaderia per evitar que aixequés sospites quan arribés a Catalunya. Després s'adreçà vers el Cap de Creus i es dirigí cap a Salou, amb l'excusa que a l'hivern la platja de Barcelona no era segura i a Salou vengué la resta del carregament. Però l'itinerari escollit acabà passant factura a la nau Marquet perquè en la travessia d'Aigües Mortes vers el Cap de Creus travessà les aigües rosselloneses. Els lleuders de Cotlliure li sortiren a l'encontre i li exigiren el pagament de la lleuda, que el patró refusà de pagar, com a impost no acostumat per als barcelonins. Però el lleuder acudí a Barcelona i exigí al batlle de la ciutat que s'imposés un dret de marca contra els mercaders barcelonins, que es cobraria al Rosselló i a Mallorca fins a aconseguir la quantitat que hauria hagut d'abonar la nau de Bernat Marquet.

La primera víctima d'aquesta marca o represàlia fou la mateixa nau de Bernat Marquet. El primer viatge que efectuà fou per portar blat de Tortosa a Gènova; altra vegada tornà a passar per l'espai lleuder de Cotlliure i altra vegada el lleuder li demanà el pagament de l'impost, que novament refusà; però en el viatge següent, per portar blat de Tortosa a

¹⁵⁴ Guillem Llorenç i Palau, fills de G. de Palau, en tenien una setzena: ACB, I-25-3 (notari Bernat de Vilarrúbia), f. 58 r.-59 r. (1300, març, 10).

Mallorca, la nau fou detinguda. Aquesta acció indignà el Consell barceloní. Barcelona afirmà que tenia pas lliure pels mars de Rosselló i de Mallorca i entrada lliure als seus ports per privilegi concedit per Jaume I a la ciutat. Reclamà la intervenció del rei Jaume II i va demanar a les ciutats de Lleida, Tortosa i València de boicotejar Mallorca fins que reconegués aquest privilegi, en una guerra comercial que durà dos anys¹⁵⁵.

Les dificultats dels Marquet a causa del comerç prohibit amb Alexandria i el sultanat de Babilònia continuaren; no solament la nau de Bernat havia anat a Acre entre 1298 i 1299 sinó que Bernat Marquet tenia mercaderies a la nau del seu germà Miquel, que tornà d'Alexandria a la fi de l'any 1300. Com que se sabé, Pere Burguès i Bernat Marquet, en nom propi i en nom dels mercaders que tenien mercaderies a la nau de Miquel Marquet, feren composició amb el rei per certa quantitat pel fet d'haver mercadejat contra la inhibició. Per aquest motiu el rei els concedí que poguessin distribuir la quantitat de la composició proporcionalment entre els altres encausats i manà al batlle que, quan ells el requerissin, prengué mercaderies de les que portava la nau i els lliurés la part que pertocava pagar als altres¹⁵⁶.

Sembla, però, que els Marquet consideraven que malgrat el perill de ser descoberts i d'haver de pagar una composició, els guanys dels viatges a Alexandria eren superiors i, per tant, continuaren infringint la llei. El 1302, Bernat Marquet i Pere Bellot hagueren de pagar una remissió per haver anat a Alexandria l'any anterior, malgrat la inhibició reial; la nau era de Bernat Marquet, però Pere Bellot n'era patró i escrivà; vengueren la nau a terra de sarraïns i esmerçaren el que en tragueren en mercaderies, que carregaren a la nau d'Eimeric Dusai. Per aquesta remissió hagueren de pagar 13.000 sous, lliurats al tresorer Bernat d'Esplugues i el mateix dia el rei ordenà al veguer de Barcelona que deslliurés Bernat Marquet de la manlleuta que li havia imposat a ell i als seus fiadors¹⁵⁷ i és que aquesta vegada la infracció era més greu perquè vendre vaixells a infidels estava rigorosament prohibit.

¹⁵⁵ Marina MITJÀ, *Los Marquet i sus naves en el siglo XIII*, "Barcelona. Divulgación Histórica", X (1959), p. 71-76. A. RIERA MELIS, *La Corona de Aragón y el reino de Mallorca en el primer cuarto del siglo XIV I. Las repercusiones arancelarias de la autonomía balear (1298-1311)*, Madrid-Barcelona, CSIC. Instituto de Etnología, Geografía e Historia. UEL de Historia Medieval, 1986.

¹⁵⁶ ACA, C, reg. 114, f. 93 v. (1300, novembre, 24).

¹⁵⁷ ACA, C, reg. 200, f. 146 r.-v. (1302, desembre, 13. Tarragona).

El 1305, Bernat Marquet tornava a tenir una altra nau, la "Sant Francesc" de tres cobertes, que havia fet un altre viatge prohibit a Alexandria l'any 1304 amb Bernardó Marquet com a patró. Jaume II els imposà una multa de 18.000 s.b. corresponents a la taxa de 2 s. per ll. del valor de les mercaderies transportades per la nau "Sant Francesc" en el viatge a Alexandria. L'absolució emparà els armadors —Bernat Marquet, Jaume del Vilar i Pere de Mirambell—, el patró, Bernardó Marquet, els mercaders, escrivà, mariners, servidors i comandataris que fossin a la nau o hi transportessin mercaderia. No cobria les mercaderies prohibides, que havien de pagar també la multa de 2 s. per ll. del valor. Malgrat que pel juny el rei reconeixia haver cobrat, de fet un mes després els interessats no havien pagat encara, motiu pel qual el rei manà al batlle de Barcelona que reclamés el pagament dels 18.00 sous i que, si no pagaven, els embargués els béns i els detingués, si calia¹⁵⁸.

Entre el 1305 i el 1307-1308, quan Pere Bussot portà a terme la seva ambaixada a Tunis, es degué produir la pèrdua del vaixell de Bernat Marquet. Les respostes del rei de Tunis a cadascuna de les reclamacions ens informa d'aquesta pèrdua. Pere Bussot havia reclamat les restes salvades de la nau de Bernat Marquet, que naufragà a la costa de Trípoli, i de les mercaderies que portava. Segons la resposta del rei de Tunis, un comerciant de Trípoli, musulmà, acredità amb un document corroborat amb testimonis d'Alexandria, que l'embarcació havia estat empenyorada per 900 dinars en moneda d'or comptant. També dos comerciants genovesos acreditaren amb documents fets per cristians, amb les firmes d'aquests, que Bernat Marquet els havia empenyorat l'embarcació per 682 dinars egipcis d'or. Aquestes persones demanaven que se'ls paguessin aquestes quantitats amb el que es tragués de la venda de les restes de la nau. Però, no obstant la vigilància que segons el rei de Tunis s'havia exercit sobre les restes, valien només 119 dinars d'or. Els afectats pretenien que l'estat els reintegrés de la quantitat. Segons l'avaluació dels mercaders la nau valia, abans de la destrucció, 1.600 dinars d'or grossos¹⁵⁹.

¹⁵⁸ ACA, C, reg. 203, f. 36 v. i 37 r. (1305, juny, 8. Barcelona). Publ. A. MASIÀ DE ROS, *La Corona de Aragón y los estados del norte de África. Política de Jaime II y Alfonso IV en Egipto, Ifríquia y Tremecén*, Barcelona, Instituto Español de Estudios Mediterráneos, 1951, doc. 79, p. 358-359 i doc. 80, p. 359-360.

¹⁵⁹ A. MASIÀ, *La corona de Aragón*, p. 169 i 197; envia a Maximiliano ALARCÓN Y SANTÓN, Ramón GARCÍA DE LINARES, *Los documentos árabes diplomáticos del Archivo de la Corona de Aragón*, editados y traducidos por -, Madrid-Granada, Publicaciones de las Escuelas de Estudios Árabes de Madrid y Granada, 1940, doc. 119. El memorial d'ambaixada confiat a P. Bussot és a

De tota manera, Bernardó Marquet havia anat novament a Alexandria amb la seva nau el 1307 perquè a primers del 1308 el seu pare Bernat demanava un guiatge al rei perquè pogués tornar i el rei concedí, efectivament un guiatge vàlid només per als quatre mesos següents a fi que pogués compondre amb la cort la remissió pel seu viatge il·lícit¹⁶⁰.

Els béns

Tal com havia fet el seu pare comprant l'establiment d'un dret reial, el del roldor, del qual ell mateix era hereu en part, Bernat aconseguí l'establiment d'una part de la lleuda de Barcelona, la que pertanyia al rei. Era un dret de molt més valor econòmic que el roldor i per tant l'entrada era molt més forta, 80.000 sous. Segurament per aquest motiu Bernat Marquet preferí emprendre el negoci amb un soci, Pere Burguès. Ambdós prohoms s'obligaren a pagar un cens anual de 2 morabatins¹⁶¹. Cal assenyalar que el contracte emfitèutic fou signat el 1296, però que l'entrada no fou pagada immediatament, perquè sembla que els compradors no tenien liquiditat; finalment pagaren l'any 1299 amb una gran quantitat de pebre, pagament que el rei acceptà, malgrat que segurament es tractava de pebre arribat amb algun dels viatges prohibits dels Marquet; com que havien pagat les multes, ja estava santificat¹⁶².

Sembla que Jaume II es penedí aviat d'haver-se després d'aquest impost tant important i el 1303 volia anul·lar l'establiment, basant-se en la norma de dret romà "deceptis ultra dimidia iusti precii", que ho permetia, si es demostrava que el preu de venda era menys de la meitat del preu just. Per aquest motiu el rei ordenà a Romeu de Marimon, batlle de Barcelona, que convoqués Bernat Marquet i els hereus de Pere Burguès, que mentrestant havia mort, perquè es presentessin a la cort a Lleida preparats per tornar-li la possessió de la lleuda, ja que ell els tornaria el preu¹⁶³. No sembla pas que ho aconseguís. Possiblement es relaciona amb aquesta qüestió la creença confiada pel rei al seu escrivà de ració

ACA, C, reg. 334, f. 179-180 r. (1307, abril, 15), fou publicat per A. de CAPMANY, *Memorias*, doc. 79, p. 112-114.

¹⁶⁰ ACA, C, reg. 205, f. 124 v. (1308, gener, 12. València).

¹⁶¹ ACA, C, reg. 194, f. 296 r.-298 v., 298 v.-299 r. (1296, novembre, 10). Cit. P. ORTÍ, *Renda i fiscalitat*, p. 487.

¹⁶² ACA, C, reg. 197, f. 3 v.-4 r. (1299, octubre 15. Barcelona).

¹⁶³ ACA, C, reg. 201, f. 25 r. (1303, agost, 21. Tarassona).

Pere Marc, que també havia d'explicar-la a Tomàs Grony i a Romeu de Marimon¹⁶⁴.

No sabem si per compra, herència o aportació dotal, Bernat Marquet posseïa, al menys des del 1302, la quadra de Canyelles, situada dins del terme d'Olèrdola i la vegueria de Vilafranca. Aquesta possessió li comportà més d'un problema, primer per un conflicte de límits amb Jaume Traval, home del rei del terme del castell d'Olèrdola. Com que el domini directe del castell pertanyia al rei, el monarca manà al veguer de Vilafranca que, acompanyat per prohoms del castell i dels llocs veïns, hi anés personalment i solucionés la qüestió¹⁶⁵. Quatre anys després, el 1306, Bernat Marquet es tornà a queixar al rei perquè algunes persones residents a la vegueria de Vilafranca, sense que ell els hagués fet res, tallaven oliveres i altres arbres i tallaven llenya al seu lloc de Canyelles, que posseïa en franc alou. El rei, doncs, manà al veguer de Vilafranca que obligués aquestes persones a deixar de causar-li perjudicis i a esmenar els danys causats; Bernat, però, havia d'estar disposat a fer justícia als querellants¹⁶⁶.

Potser les inversions fetes o el pagament de tantes multes per anar a Alexandria, o la pèrdua de la seva nau per naufragi havien debilitat la seva economia; el cas és que l'any 1305 ell mateix i A. Burguès hagueren de menester una moratòria d'un any per pagar 400 sous a en Bosc de Castelló d'Empúries, en realitat no per un deute propi sinó del comte d'Empúries¹⁶⁷. La qüestió encara durava el 1308. Aquest any, el rei manà al veguer de Barcelona que fes pagar a Bernat Marquet el que devia a Castelló Bosc, draper de Castelló. Aquest s'havia queixat que Bernat Marquet, no li pagava 20 ll.b que li devia amb un albarà segellat amb el seu segell, amb el pretext que, a causa de la llicència concedida pel rei feia temps a Ramon Ponç, de València, de penyorar el comte d'Empúries i els seus sotmesos per una quantitat que el dit R. Ponç deia que el comte li devia, les predites 20 ll. li havien estat penyorades, a instància de R. Ponç. pel veguer de Barcelona en virtut d'una sentència, i, a més, havia rebut del rei la gràcia d'una moratòria per cert temps, que ja havia passat. Hom recordava que la llicència de marcar al dit noble i a les seves gents havia estat revocada pel rei aquest any i per tant també l'empara posada

¹⁶⁴ ACA, C, reg. 235, f. 133 v. (1304, setembre, 1. Santes Creus).

¹⁶⁵ ACA, C, reg. 126, f. 148 bis v. (1302, octubre, 21. Barcelona).

¹⁶⁶ ACA, C, reg. 138, f. 185 r.-v. (1306, abril, 18).

¹⁶⁷ ACA, C, reg. 136, f. 171 v. (1305, agost, 19. Barcelona).

pel veguer sobre les 20 ll. del préstec; per tant Bernat Marquet podia pagar a C. Bosc. El rei manà, doncs, que pagués el deute amb les despeses que C. Bosc havia hagut de fer¹⁶⁸.

Posseïa béns a Sicília com a successor d'alguns cosins, béns que el rei Frederic li havia fet emparar l'any 1308, cosa que provocà la intervenció del rei Jaume II prop del seu germà perquè els hi restituís, en consideració als serveis prestats pel seu pare difunt al rei Pere i per ell mateix¹⁶⁹.

La família i el testament

Bernat Marquet redactà el seu testament el 6 de desembre de 1310 i suposem que morí poc després. Estava casat amb Ferrera Sabater, que el sobrevisqué uns quants anys. Deixà com a hereu el seu fill Bonanat; si ell no era hereu, els altres fills, Ramon i Galceran, s'havien de repartir l'herència i sinó havia de correspondre a un altre fill, Bertran¹⁷⁰. La clàusula que s'ha conservat del testament no menciona Bernat, el que navegava a Llevant, ni tampoc Berenguer, ni fra Arnau. També tenia una filla, almenys, anomenada Constança, que cap al 1318 es casà amb Arnaldó de Torrelles; la seva mare Ferrera li assignà un dot de 5.000 s.b. que havia de cobrar, però, després de la seva mort¹⁷¹. El pagament el féu Galceran Marquet l'any 1323, després de la mort de la mare, atès que ell n'era l'hereu¹⁷².

2. Miquel Marquet

La longevitat d'aquest fill de l'almirall Ramon Marquet fou extraordinària. L'any 1342 tenia noranta anys¹⁷³ i no morí fins al 1348, de manera que visqué noranta-sis anys, una edat ben poc freqüent en el seu

¹⁶⁸ ACA, C, reg. 141, f. 220 r. (1308, febrer, 27. València).

¹⁶⁹ ACA, C, reg. 237, f. 57 r. (1308, abril, 7).

¹⁷⁰ ACB, pergamins 4-3-323. Agraïxo la notícia a la col·lega i amiga Anna Pérez.

¹⁷¹ ACB, notaris I-25-16, f. 157 v.-159 r. (1318, juliol, 13).

¹⁷² Galceran Marquet pagà en aquesta data els darrers 1.000 sous que quedaven del dot de 20.000 promès a Constança: ACB, Bernat de Vilarrúbia, 19, f. 138 r. (1323, desembre, 22).

¹⁷³ Cécile CRABOT, *Les feudataires catalans et la Sardaigne (1323-1420): noblesse et expansion de la Couronne d'Aragon*, tesi doctoral dirigida per Henri Bresc i presentada a la Universitat X París Nanterre l'any 2000, doc. 9.

temps. Devia haver nascut, doncs, l'any 1252, però la primera notícia que en tenim és de l'any 1291. Aquest any, Miquel havia de cobrar un deute del rei al seu pare, que havia deixat diners a Jaume II per armar una gal·lota. Pel novembre d'aquest any el rei manà a Berenguer de Vilaragut que pagués aquest deute¹⁷⁴.

Les activitats marítimes

Com altres membres de la família, es dedicà al mar. Devia ser seva la nau que tornà d'Alexandria a la fi de l'any 1300. Com que se sabé, Pere Burguès i Bernat Marquet, en nom propi i en nom dels mercaders que tenien mercaderies a la nau de Miquel Marquet, feren composició amb el rei per certa quantitat pel fet d'haver mercadejat contra la inhibició. Per aquest motiu el rei els concedí que poguessin distribuir la quantitat de la composició proporcionalment entre els altres encausats i manà al batlle que, quan ells el requerissin, prengués mercaderies de les que portava la nau i els pagués la part que pertocava pagar als altres¹⁷⁵.

L'any 1311, el rei demanà al seu conseller i almirall Bernat de Sarrià que deixés a Miquel la galera que anteriorment havia prestat al noble Gilabert de Centelles per tornar de Nàpols. La galera era llavors a la costa de Barcelona i el rei volia que l'almirall la deixés per cert temps a Miquel amb aparells i eixàrcies, mentre donés fiança de restituir-la amb tots els pertrets, obligació que només es podia obviar si la galera es perdia o era malmesa per tempesta o pels enemics¹⁷⁶. Potser tenia la intenció de portar a terme alguna campanya de cors.

Ocupà diferents càrrecs a la ciutat de Barcelona. Fou conseller en cap el 1302-1303 i repetí el càrrec els anys 1312, 1318, 1328 i 1332¹⁷⁷; també havia estat membre del consell de vint-i-cinc els anys 1326 i 1333 i jurat molts altres anys: 1301, 1310, 1314, 1319, 1321, 1326, 1333; a més formà part en tres ocasions de la decisiva dotzena electora, el 1310, 1312 i 1321¹⁷⁸. L'any 1314, Miquel Marquet i Guillem Llull eren síndics de la ciutat de Barcelona per tractar amb els marmessors del comte d'Ur-

¹⁷⁴ ACA, C, reg. 193, f. 125 r. (1291, novembre, l. Calataiud).

¹⁷⁵ ACA, C, reg. 114, f. 93 v. (1300, novembre, 24).

¹⁷⁶ ACA, C, reg. 208, f. 40 v. (1311, agost, 6. Barcelona).

¹⁷⁷ Cf. docs 6, 25, 49, 117 i Relació de consellers d'aquest mateix llibre.

¹⁷⁸ Cf. docs. 5, 19, 23, 36, , 64, 67, 71, 113, 137 d'aquest mateix llibre.

gell, per assegurar-se que les gestions fetes amb motiu de la compra del comtat d'Àger per part de la Corona no comprometrien les llibertats de la ciutat¹⁷⁹.

Durant uns anys preparà algunes armades. L'any 1316, el rei encomanà a Miquel Marquet, Arnau de Sarrià i Marc de Vilanova, canonge de Barcelona, que poguessin prendre diners en préstec per a l'armada que es feia a Barcelona contra sarraïns amb els diners d'una confraria que el rei havia fundat, la confraria de l'Almoïna¹⁸⁰.

Tres anys després, el 1319, tingué un paper directiu en la preparació d'una armada contra sarraïns per defensar la terra; els organitzadors que eren la ciutat de Barcelona i l'Església, es queixaven que en els anys anteriors, la ciutat, la terra i els seus habitants, tant clergues com laics, havien patit atacs en els quals molts havien mort, altres havien resultat captius i havien sofert grans danys; aquell mateix any els sarraïns havien fet una armada contra cristians per causar més danys encara; era urgent, doncs, organitzar la defensa. El sagristà de la catedral de Barcelona, Marc de Santa Eugènia, havia estat escollit per la clerecia per preparar i dirigir l'armada contra els sarraïns, juntament amb els consellers de Barcelona, que eren Miquel Marquet, Ramon Ricard, junior, Ramon Sarrovi- ra, draper, Pere de Vilafranca i Berenguer de Sarrià, canviador. Tant els consellers com el sagristà, per tal de poder organitzar l'armada més ràpidament, demanaren al col·lector de les dècimes eclesiàstiques i altres rendes de l'Església a la ciutat i diòcesis de Barcelona, el canonge de Barcelona Ramon de Vilalta, que els deixés 20.000 sous, cosa a la qual a-

¹⁷⁹ *Privilegios de Barcelona*, doc. 61 (1314, octubre, 31. Lleida).

¹⁸⁰ ACA, C, reg. 322, f. 23 v.-24 r. (1316, maig, 11. Barcelona). Sobre la confraria de l'almoïna: A. MASÍÀ DE ROS, *Un episodio de las relaciones de la Corona de Aragón y el reino de Tremecén. Organización de una flota para la guerra de corso (1315)*, "Tamuda", 1-2 (1953), p. 189-233. M. T. FERRER I MALLOL, *La navegació de conserva a l'Edat Mitjana*, "Anuario de Estudios Medievales", 24 (1994), p. 453-464, concretament p. 461-463, i també *La defensa marítima catalana contra el cors barbaresc. La reacció després del saqueig de Barenys (1406)*, en M. T. FERRER I MALLOL, J. MUTGÉ I VIVES, M. SÁNCHEZ MARTÍNEZ, eds. *La Corona catalano-aragonesa i el seu entorn mediterrani a la Baixa Edat Mitjana*. Seminari del Projecte Conjunt Departament d'Estudis Medievals. Institució Milà i Fontanals. CSIC - Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea. CNR. (Barcelona, 27-28 de novembre de 2003), Barcelona, CSIC. Institució Milà i Fontanals, 2005, p. 101-134, concretament o. 121 i encara *Corso y pirateria entre Mediterráneo y Atlántico en la Baja Edad Media*, a *La Península ibérica entre el Mediterráneo y el Atlántico. Siglos XIII-XV*, V Jornadas Hispano-Portuguesas de Historia Medieval (Cádiz 1-4 abril 2003), Sevilla-Cádiz, Diputación de Cádiz. Servicio de Publicaciones - Sociedad Española de Estudios Medievales, 2006, 255-322, concretament p. 320.

quest accedí. Els consellers i el sagristà s'obligaren solidàriament a retornar aquesta quantitat en un termini de quinze dies després que els ho demanés. El canviador Berenguer de Sarrià escriví aquest préstec a la seva banca, en la qual el col·lector anà ingressant diverses quantitats fins a assolir la quantitat acordada¹⁸¹.

De l'armada que es va fer realment, se'n derivà alguna dificultat a causa d'una presa feta i els consellers de Barcelona Miquel Marquet, Pere de Vilafranca i Berenguer de Sarrià, Ramon Ricard, absent (menys Ramon Sarrovira que havia mort), hagueren de declarar que Pere de Cabanyes, ciutadà de Mallorca, patró d'una barca armada de 18 remes que anà amb les tres galeres que la ciutat de Barcelona armà el 1319 contra sarraïns, actuà per ordre de Miquel Marquet, capità de les galeres de l'almoïna contra els sarraïns, del Capítol de Barcelona i del Consell de la mateixa ciutat quan atacà a les mars d'Eivissa dues barques armades, una d'Alacant, la d'en Pedrenys, i una de 28 remes de Jaume Cors de Guardamar; foren preses perquè havien intentat prendre una barqueta que havia sortit d'Eivissa i se'n anava a Mallorca. Els consellers, doncs, demanaren al justícia d'Alacant i de Guardamar, que no procedissin contra Pere de Cabanyes, ni l'embaguessin per ordre del capità¹⁸².

És possible que fos per a aquesta armada que Miquel Marquet, juntament amb Pere de Sitges i un escrivà, s'encarregaven de fer tallar la fusta necessària per a construir galeres. Bernat de Sarrià havia demanat al rei destinar a la construcció d'aquestes galeres i a fer obres a les Drassanes de Barcelona els diners que s'obtenien de les multes als que trenquen la prohibició de comerç amb el Sultanat de Babilònia¹⁸³. L'any 1320, malgrat que hi havia hagut la intenció de fer una nova armada amb altres ciutats marítimes, a través de l'organització de l'Almoïna, finalment el projecte fou abandonat; per aquest motiu, tant ell mateix com Arnau de Sarrià foren deslliurats de les obligacions sobre aquesta qüestió¹⁸⁴.

Malgrat la seva edat, ja que sobrepassava els setanta anys, Miquel participà en l'armada tramesa a Sardenya per a la conquesta de l'illa, com també ho va fer el seu fill Miquel. Tots dos reberen béns a Sardenya, però no sabem quins tingué l'un i quins l'altre. Probablement era ell qui,

¹⁸¹ ACB, notaris 1-25-17, f. 48 r.-49 v. (1319, juny, 6) i 49 r.-v

¹⁸² AHCB, Llibre del Consell, 5, f. 33 v. (1319, octubre, 29).

¹⁸³ ACA, C, cartes de Jaume II, 11.840, publ. per A. MASÍÀ, *La Corona de Aragón y el Norte de África*, p. 431.

¹⁸⁴ ACA, C, reg. 245. f. 279 r. (1320, març, 22. Tarragona).

l'any 1326, tenia la vila Golbisa, a la curatoria de Sigerro, Norocat, Modolo, Jana, Donori, Banyargia, Baratuli i Mogori; malgrat que al document hi diu "vacat" al costat d'aquesta anotació, molts d'aquests llocs romangueren dins la seva família, de manera que almenys una part d'aquesta donació degué ser vàlida; posteriorment figura a la llista de feudataris com a possessor de llocs que valien una renda de 4.924 s., pels quals havia de servir amb dos cavalls armats, que després quedaren reduïts a un perquè, a causa de la pau amb Pisa, perdé els llocs de Pau de Vinyas i Anquesa a la curatoria de Gippi, que valien 91 ll., 10 s. de moneda genovesa, que passaren a mans pisanes¹⁸⁵. Pels feus que tenia, fou convocat perquè anés a servir a Sardenya o aportés diners per a la seva defensa, però l'any 1342 fou dispensat del servei a causa de la seva edat de 90 anys¹⁸⁶.

Formà part d'una ambaixada barcelonina al rei, l'any 1329, juntament amb Jaume Roure, Guillem Nàgera i Burguet de Sarrià, que tenia l'objectiu de convèncer el rei per organitzar una armada contra els genovesos, una guerra que esclatà dos anys després¹⁸⁷.

Els béns

L'any 1340 sembla que deixà diners —1.000 sous alfonsins— a Bernat de Boixadors per algun afer oficial, potser relacionat amb Sardenya, atesa la moneda indicada, i el rei reconegué deure-li aquesta quantitat dos anys després, l'any 1342¹⁸⁸.

Per herència, Miquel havia rebut una part del dret sobre el roldor, una altra part del qual pertanyia als hereus del seu germà Bernat. L'any 1319 Miquel i Ferrera, la vídua de Bernat, juntament amb el seu fill Bonanat, arrendaren el dret del roldor per dos anys a Jaume Trobat¹⁸⁹.

L'any 1319, quan Bernat, que devia ser el germà gran, ja era mort, Miquel i Galceran, el fill i hereu del seu germà Bernat, signaren una àpo-

¹⁸⁵ Cécile CRABOT, *Les feudataires catalans et la Sardaigne (1323-1420): noblesse et expansion de la Couronne d'Aragon*, tesi doctoral dirigida per Henri Bresc i presentada a la Universitat X Paris Nanterre l'any 2000, docs. 1 i 4.

¹⁸⁶ C. CRABOT, *Les feudataires*, doc. 9.

¹⁸⁷ Josefina MUTGÉ VIVES, *El "Consell" de Barcelona en la guerra catalano-genovesa durante el reinado de Alfonso el Benigno (1327-1336)*, "Anuario de Estudios Medievales", 2 (1965), p. 229-256, concretament p. 232, 232.

¹⁸⁸ ACA, C, reg. 1011, f. 185 v.-186 r. (1342, juny, 8).

¹⁸⁹ ACB, notaris, I-25-53, f. 74 v. (1319, desembre, 29).

ca, com a hereus de Ramon Marquet, per 300 ll. b., a favor de mestre Arnau de Torre, canonge de Barcelona, que segons sembla era per reparar injúries fetes al seu pare Ramon¹⁹⁰.

Sabem que tenia una casa a Barcelona, al carrer que anava vers Framenors, que l'any 1308 figurava en l'inventari dels béns de Jaume de Cànoves, que havia mort llavors i que la devia tenir per establiment emfitèutic¹⁹¹. A més, posseïa la dècima de tots els fruits i collites de la parròquia de Santa Maria de Gallecs: sobre el pa i el vi, el cànem, el lli, les faves i altres collites. L'any 1334 arrendà aquest dret, per dos anys, a Guillem Castelló i a Guillem Savellaneda, de la parròquia de Sant Julià de Palou, per 12 lliures anuals a pagar la meitat per la Quaresma i l'altra meitat per la festa de Santa Creu de maig; en el cas que hi hagués perjudicis per alguna pedregada, els col·lectors haurien de posar-se d'acord amb els prohoms del lloc que escollissin totes dues bandes, a fi d'ajustar la col·lecta als danys que haguessin patit les collites¹⁹².

El testament

Miquel redactà testament l'any 1348, quan estava malalt; com era habitual, disposà que fossin pagats els seus deutes i indemnitzats els danys que hagués causat a altres; escollí sepultura al cementiri del convent de Framenors de Barcelona, en el túmul del seu pare i com era habitual deixà una quantitat, 30 sous, als framenors per pitança del dia del seu enterrament i també efectuà deixes amb la mateixa finalitat a altres convents¹⁹³; igualment establí llegats per a hospitals i esglésies i per a la Casa dels malalts, 10 s. para cadascun. Algunes esglésies reberen llegats especials: Santa Maria del Mar, que era la seva parròquia, havia de rebre 20 s.b. i altres 100 per a les obres de l'església; a les obres de la seu de Barcelona hi destinà 50 s. b.; a la casa de Santa Maria de la Mercè, 20 sb. per a la redempció de captius i altres 20 al monestir de Santa Maria de Montalegre; hi havia també un llegat per a una obra civil, 20 s.b. per a les obres del pont de fusta del Llobregat. Cada església o capella de Barce-

¹⁹⁰ ACB, carpeta 24, 3409 i notaris, I-25-17, f. 79. (1319, juny, 22).

¹⁹¹ ACB, notaris I-25-9, f. 16 r. (1308, octubre, 1).

¹⁹² ACB, notaris, I-28-93, f. 64 v.-65 r. (1334, maig, 14).

¹⁹³ Deixà 30 s.b. a la mensa del convent de Santa Maria de Jonqueres de Barcelona per a pitança; 40 s.b. a la de Santa Maria de Valldonzella; 20 a la del convent de Santa Maria del Carme i la mateixa quantitat a la de Sant Agustí de Barcelona

lona que intervingués a la seva sepultura portant una creu havia de rebre 2 s.b. Els marmessors havien de comprar un drap d'or, on hi havia d'haver el seu signe, per cobrir el seu cos mentre fos portat a la sepultura, després havia de ser lliurat a l'altar de Santa Maria de l'església del convent de Framenors. Disposà que es fessin gramalles i caputxes de drap lívid, que costés entre 9 i 10 s. la cana per a divuit pobres, catorze dels quals l'haurien d'acompanyar a l'enterrament.

Parents, amics i domèstics reberen diversos llegats. Hi havia persones que vivien amb el testador, com Ferrer Sesplanes, que havia de percebre 200 sb., un escuder seu, anomenat Jaume Sales, n'havia de rebre 100 i a tots els escuders que visquessin amb ell en el moment de la seva mort els llegava 50 s. Una criada, anomenada Guillema Carocesa, havia de percebre una quantitat important, 500 s.b., indicatiu de serveis destacats, potser responsabilitats en la conducció de la casa; mentre que altres criades que residissin a la seva casa quan morís havien de rebre 30 s.b. i als "troters", que eren els criats als quals es confiaven encàrrecs diversos, la mateixa quantitat. Les dides d'alguns dels seus fills reberen un record especial, Violant, la dida del seu fill Miquelet Marquet, difunt, havia de percebre 200 s., Constança, dida del seu fill Francesc, també difunt, 1000 sous i la dida de Bertran, que residia llavors a la casa de Galceran Marquet, 200 sous; no tenim constància de cap fill anomenat Bertran, només d'un nebot anomenat així, fill de Bernat; sembla estrany que deixés un llegat a la dida d'un nebot, però també és estrany que aquest Bertran no sigui esmentat enlloc més del testament; altres fills morts abans que el pare són esmentats i els és confirmat l'heretament fet al seu favor quan es casaren. També es relaciona amb el món domèstic el manament perquè fossin alliberats dos serfs seus, anomenats Guillem i Pere.

També hi havia llegats per als amics, Pere Grony, prevere de Barcelona, havia de percebre 100 sous, mentre que un dels marmessors, Francesc Ferrer de la Sala, n'havia de rebre 400. A més havia de percebre, com cadascun dels altres marmessors, que eren Bernat Serra i Guillem de Sitges, mercaders, i Berenguer Marquet, 100 s. per la seva tasca.

En molts casos, el testador no indica el parentiu amb alguns dels beneficiaris dels llegats; a vegades el sabem per altres fonts i a vegades no; aquest darrer és el cas de Sança vídua de Felip de Santceloni, a qui deixà 200 s.b.; en llegà uns altres 200 a la muller d'en Castre, però en aquest cas sabem que era filla d'una cosina germana, néta del germà del seu pare Miquel Marquet, mentre que una germana d'aquesta, vídua de Pere Ga-

varra, havia de percebre uns altres 200 sous. Passant a una altra branca de la família, deixà 300 sous a Valençona, filla de Bertran Marquet, que s'havia de casar,

Pel que fa a la família més directa, confirmà a la seva filla Margarida, vídua de Ramon de Manresa, una donació de 1.500 s. que li havia fet aquell mateix dia, i li donà, a més, 7.000 s.b. tant per donació paterna com pel dot de la seva difunta muller, Sança, que era mare de Margarida; a més li deixà mobiliari i roba de la casa: un llit de bancs, quatre matalassos, un cofre, un travesser de fluixell, és a dir, de plomissol que ell tenia al seu propi llit, tres parells de llençols dels millors, tres vànoves de les millors, un cobrellit de mussolina vermell, un baci de llautó que servia per refredar el vi, un baci de barber i una coberta mediocre; una filla de Margarida i néta per tant del testador, Constança, casada amb Bernardó Serra, havia de rebre 100 sous bé que, si la seva mare, Margarida, moria abans que el testador havia de rebre 3.000 s. Miquel era gran i ja tenia besnét i rebesnét: Constança, Geraldona, Guillem Eimeric i Margarida, fills de la seva néta Clara, havien de rebre 50 s. cadascun, mentre que la mateixa Clara n'havia de rebre també 50 i la mateixa quantitat els altres fills. Altres besnét d'aquesta mateixa branca, néts de Margarida, Violant, Ramonet i Ricardó, havien de rebre 100 sous cadascun; eren fills del seu nét Ramonet de Manresa, ja difunt.

Es recordà, naturalment, de la descendència del seu fill Miquelet Marquet, que l'havia premort, de les nétes, Isabel, vídua de Joan Sabastida, llavors monja del convent de Santa Clara de Girona, Maria, muller de Jaume Llull, i Claretà, a les quals deixà 100 s. a cadascuna. Claretà, a més, com que havia de casar-se rebé 2.000 s. més, mentre que assignava al fill d'Isabel 100 s. Per al fill i hereu de Miquelet Marquet, Ramonet, confirmà la donació que havia fet al seu pare quan es casà: la casa on vivia el testador, prop del mar, al carrer que duia el nom d'en Marquet, és a dir, el carrer Ample, i la casa de Cortei, amb tots els drets, situada a la parròquia de Sant Pere de Ribes, diversos censos sobre cases de la ciutat de Barcelona, i els béns que tenia a Sardenya, a més dels mil sous de renda sobre el roldor. El testador li donà, a més, 1.000 s.

De la mateixa manera, Miquel Marquet confirmà a favor de Francescòna el dot que li donà en temps de les seves noces, bé que ignorem si era una filla o una néta. Igualment confirmà al seu nét Francescò, fill i hereu universal del seu fill difunt Francesc la donació que li havia fet quan s'havia casat: la casa de Palou, amb molins, honors i possessions

que tenia pel bisbe de Barcelona a Sant Julià de Palou, incloses les bótes per al vi, tots els béns mobles i objectes que hi hagués en el moment de la seva mort, així com els esclaus, llevat de Geordio, un serf que volia que fos alliberat; el delme de la parròquia de Gallecs i un cens de 25 s., el domini d'un molí que Pere Roig tenia per ell a la parròquia de Caldes de Montbui; el mas de Balineu, amb les seves pertinences, a la parròquia de Vilamajor; el que tenia al mas d'Olzina o Solzina, prop de Cardedeu; el que tenia a Dalfou, a Corró d'Amunt i Corró d'Avall; un mas a les Franqueses del Vallès; una casa que havia pertangut a Berenguer Mallol, oncle del testador, que es trobava prop del mar al carrer dit d'en Marquet, de Barcelona i censos sobre diverses cases de la ciutat i horts, que tenia a cens del monestir de Sant Benet de Bages, prop de la cort comtal, i altres censos i dominis de diverses cases situades a Barcelona sobre els Banys Nous i prop de l'església de Santa Maria del Pi i unes vinyes i terres en alou, en el territori de Barcelona prop del Torrent Pregon; el que tenia als molins d'en Guillem de Llacera; un quartà d'oli de cens, amb el domini i altres drets que rebia sobre una vinya d'en Bostregà, a Montjuic, i una quartera i mitja d'ordi que rebia sobre una possessió d'en Vidal de Sarrià; deixà, a més, mil sous a Francescò o als seus fills, si el premoria.

Miquel Marquet procurà resoldre, per la part que li pertocava, un llegat de mil sous fet pel seu pare, l'almirall Ramon Marquet, per al pas a Ultramar contra els sarraïns, és a dir, la croada. Com que era hereu del seu pare a mitges amb el seu germà Bernat, es responsabilitzà de 500 sous d'aquest llegat. Miquel Marquet no creia que el viatge a Ultramar pogués fer-se en un temps previsible i, per tal que el llegat no s'oblidés i finalment quedés impagat, decidí canviar-ne l'objectiu i destinà aquests diners per l'ànima i per a aquells a qui estigués obligat. Aquesta quantitat quedava molt incrementada per 5.000 sous que devia al dret de la cadena del port d'Acre que, segons el testador, havia collit, segurament per arrendament, cosa que confirma els seus forts lligams amb el Llevant mediterrani. Miquel Marquet solucionava, doncs, amb un ús piadós el dubte de qui havia de ser el receptor d'aquells diners, després de la pèrdua d'Acre.

Finalment, deixà la resta dels seus béns als pobres i les pies causes; els marmessors haurien de vendre els béns mobles i immobles no assignats i esmerçar els diners en la celebració de misses, maridament de donzelles pobres, redempció de captius pobres etc.¹⁹⁴.

¹⁹⁴ ACB, pergamins, 4-12-1 i 4-12-76 (1348, febrer, 11).

Els béns enumerats donen una idea de la riquesa que havia acumulat la família Marquet, que permetia assegurar als fills un patrimoni important des del moment de les noces, mitjançant un heretament, que ells després podien fer créixer.

V. ELS NÉTS I BESNÉTS DE L'ALMIRALL RAMON MARQUET

1. Els fills de Bernat Marquet

Després de la mort de Bernat Marquet hi hagué plets entre els fills perquè, malgrat que l'hereu universal que Bernat havia designat era Bonanat, aquest cedí els seus drets al seu germà Galceran, cosa que provocà malestar entre els altres germans. L'any 1318, Berenguer Marquet nomenà procurador seu Jaume Comes per a plets que pogués tenir amb el seu germà Galceran davant dels jurisperits G. de Sitges, A. de Sarrià i Jaume de Montjuïc, l'escrivà del rei Bernat de Torre i Jaume de Santa Cília, que eren els àrbitres entre ells¹⁹⁵. D'altra banda, Ramon també nomenà un procurador, l'any 1318, per a plets i causes i també per qüestions relacionades amb la lleuda de Barcelona¹⁹⁶ i el mateix any 1318 Ramon i Galceran van signar un compromís arbitral en poder de G. de Sitges, Jaume de Montjuïc, jurisperit, Bernat de Torre, escrivà del rei i Jaume de Santa Cília per tal de resoldre el conflicte entre tots dos¹⁹⁷. L'any 1322 encara durava el plet entre Bertran i Berenguer Marquet, d'una banda, i Galceran Marquet, de l'altra, que nomenaren nous àrbitres: Miquel Marquet, Jaume Sabater, Bernat Marquet, fra Arnau Marquet i Bonanat Marquet¹⁹⁸.

1.1. *Bonanat Marquet i descendència*

Les primeres notícies que tenim de Bonanat, a part de les que acabem de mencionar, estan relacionades amb l'herència del seu pare. L'any 1318, com a hereu del pare, Bernat, reclamà a la cort una quantitat deguda al seu pare. El deute remuntava al 16 de juny de 1312, quan la cort

¹⁹⁵ ACB, notaris I-25-16, f. 209 v. (1318, agost, 17).

¹⁹⁶ ACB, notaris I-25-16, f. 143 v. (1318, juliol, 4).

¹⁹⁷ ACB, notaris, I-25-16, f. 226 r. (1318, agost, 31).

¹⁹⁸ ACB, notaris, I-25-18, f. 121 r. (1322, juliol, 2).

reconegué que devia a Bernat Marquet 13.000 s.b. (una part que li devia Bernat de Sarrià, almirall del rei, segons albarà del 18 de març de 1308, i la resta gràcia del rei). En aquella data, el rei manà a Bertran Desvall, llavors administrador general dels béns del Temple, que pagués el deute. Se'n pagà una part i romangueren a pagar 3.796 s.b. 4 d., que eren els que el rei manà al seu tresorer que fossin pagats a l'hereu de Bernat Marquet¹⁹⁹. De tota manera, l'any 1360 Bernat d'Olzinelles, tresorer del rei, com a procurador d'aquest, reconegué un deute de 13.000 s.b. a Galceran Albanell i a Francesca, vídua de Bonanat, hereus del dit Bonanat, i prometé pagar-los el mes de setembre²⁰⁰. La xifra deguda coincideix exactament amb aquest deute tan antic, de manera que potser el pagament anunciat no arribà a fer-se efectiu.

Més endavant, tenim constància que l'any 1326 Bonanat Marquet fou autoritzat perquè, no obstant la inhibició, pogués treure de Tortosa 60 cafissos de blat o d'ordi per portar al seu lloc del Cros, situat a la parròquia de Sant Julià d'Argentona. La llicència valia per sis mesos²⁰¹.

Fou jurat els anys 1319 i 1321. L'any 1350, a més de jurat, fou membre del Consell de vint-i-cinc de la ciutat de Barcelona; és l'únic càrrec que li coneixem a la seva ciutat natal²⁰².

Ja hem dit que, per una causa que desconeixem, renuncià a l'herència paterna a favor del seu germà Galceran, cosa que provocà litigis amb els altres germans, com hem vist.

Es casà amb Bartomeua, filla de Bernat de Segalar, que tenia drets en el castell de Jafra, a la diòcesi de Barcelona, després de la mort del seu pare, pels quals litigava amb Jaume Coll, fill del difunt Jaume Coll, de Vilafranca de Penedès²⁰³. De Bartomeua tingué almenys un fill, Francesc²⁰⁴ i potser també un altre fill anomenat Joan; l'única pista que tenim per lligar aquest Joan amb Bonanat és que en un determinat moment, abans de 1361, posseïa la casa del Cros, que havia estat de Bonanat i que més tard, l'any 1388, pertanyé a un nét de Bonanat, Francesc²⁰⁵.

¹⁹⁹ ACA, C, reg. 259 f. 83 r.-v. (1318, març, 22. València).

²⁰⁰ ACA, C, reg. 904, f. 140 v.-141 r. (1360, agost, 2. Barcelona).

²⁰¹ ACA, C, reg. 229, f. 145 r. (1326, juliol, 4).

²⁰² Cf. docs. 64, 71 i 180 d'aquest mateix llibre.

²⁰³ ACB, notaris, I-25-19, f. 47 r.-v. (1323, setembre, 4).

²⁰⁴ ACA, C, reg. 1854, f. 178 v.-179 r. (1393, juny, 6, València).

²⁰⁵ ACA, C, reg. 1178, f. 86 r. (1361, desembre, 8. Barcelona). Sembla que entre tots dos, el lloc havia passat a poder del rei, per una causa que ignorem, i que aquest l'havia donat a Garcia de Logran.

Bonanat prengué una segona muller, Francesca, de la qual tingué dos fills, Galceran i Antoni. Malgrat haver tingut fills de tots dos matrimonis, sembla que el seu testament, redactat l'any 1359, declarà hereus universals el seu nebot Galceran Marquet, àlies Albanell i la seva muller Francesca, cadascun dels quals hauria de rebre la meitat dels béns²⁰⁶. És un testament que no s'entén gaire. És possible que Bonanat hagués concedit ja un heretament al seu fill Francesc, el qual, a més, era hereu de la seva mare i que per aquests dos motius cregués que no havia de ser l'hereu de la resta dels béns.

En tot cas, aquest testament estrany provocà litigis després de la seva mort; l'any 1363 la seva vídua pledejava amb Galceran Marquet, àlies Albanell, per la divisió de béns entre tots dos i apel·là una sentència del jutge Guillem Puig per la qual Galceran havia de rebre 100 lliures de renda sobre la part que Bernat Marquet, el pare de Bonanat, tenia de les lleudes reials de Barcelona i del mesuratge del roldor, mentre que Francesca havia de rebre, entre altres coses, el mas Llonc, a Sant Andreu i 7.000 sous²⁰⁷.

Francesca sobrevisqué el marit i morí vers 1363, any en què redactà testament declarant hereus dels seus béns els seus dos fills Antoni i Galceran. Es conserva el seu testament, en el qual disposà ésser enterrada en el mateix túmul que el marit i destinà 40 lliures a les despeses de sepultura; com era habitual en aquests casos, destinà petites quantitats als hospitals, a la seva parròquia i a alguna altra església, concretament a la de Sant Agustí, amb la qual tenia alguns lligams, ja que li guardaven documents del marit difunt; ordenà que fossin pagats els seus deutes, deutes a dos apotecaris, al propietari de la casa on vivia i algunes deixes per a causes piadoses; cal remarcar que, a diferència de molts altres testadors i testadores no disposà la manumissió de la seva esclava grega Quirana o Surana sinó que manà que fos venuda i que els diners que se'n traguessin fossin dedicats a la seva ànima i la del seu marit²⁰⁸. Sembla evident que Francesca no estava contenta de la seva esclava i que no estava disposada a oblidar-ho en el moment de la mort, quan la gent estava més inclinada a ser generosa²⁰⁹.

²⁰⁶ Es coneix el nomenament d'hereus a través d'una recopilació de dades sobre els propietaris de les rendes del mesuratge del roldor recollida pel batlle general amb motiu de la redempció d'aquest dret: ACA, RP, Batllia General, reg. 458, f. 14 r.-16 v. Notícia proporcionada amablement per Pere Ortí.

²⁰⁷ ACA, RP, Batllia General, reg. 458, f. 14r.-16 v. Informació proporcionada per Pere Ortí.

²⁰⁸ ACB, Pere Borrell 31-212 (1363, agost, 21).

²⁰⁹ Havia comprat aquesta esclava, per 50 ll.b. a Bernat de Congostell: ACB, Bernat de Torre, 33, vol. 225, f. 139 r.-v. (1352, març, 16).

Francesc I Marquet

Francesc Marquet, fill del primer matrimoni de Bonanat, tenia bones relacions amb el seu cosí Galceran Marquet i l'havia nomenat procurador seu, juntament amb Ramon de Santcliment; és clar que aquesta amistat era anterior a la redacció de testament per part del seu pare²¹⁰. Suposem que degué sentir-se suplantat en els seus drets pel seu cosí; més endavant s'hi enfrontà en un plet tant amb el mateix Galceran Marquet, àlies Albanel, com amb el seu germà Nicolau Galceran; sembla que els seus cosins asseguraven que Francesc els devia 25.000 s.b., no sabem per quin motiu, però segurament per alguna qüestió relacionada amb l'herència del pare i que per aquest motiu li havia estat embargada l'herència de la seva mare, Bartomeua Segalar, bé que n'havia obtingut la restitució vers 1393. Aquesta causa continuava sense resoldre el 28 de gener de 1395 i, segons els costums locals de Barcelona, s'havia conclòs per falta d'activitat, però fou reoberta pel rei, que manà a Macià Castelló, promovedor de la seva cort, que la sentenciés²¹¹.

Podria ser aquest Francesc el Francesc Marquet que es va veure involucrat, com molts altres ciutadans barcelonins de famílies importants i també Galceran Marquet, que podia ser el seu germà o el seu cosí, en unes bandositats amb Asbert Satallada, donzell de Gelida i molts altres cavallers i donzells, cent dotze en total, l'any 1358. Sembla, però, que eren els cavallers i donzells els que tenien ganes de brega, mentre que els barcelonins s'oferiren a seguir la via legal de qualsevol reclamació; el rei demanà una reunió a Barcelona per tal de pacificar l'enfrontament, donant seguretats a tothom. Per tal d'evitar que Satallada damnifiqués els barcelonins, el rei li comunicà que, segons les *Constitucions de pau i treva*, no es podia atacar ciutadans, burgesos, ni residents en ciutats i viles, clergues o laics, perquè es trobaven sota la protecció del rei. És una clarificació interessant d'aquests límits al guerrear de la classe nobiliària, que rarament trobem tan ben definits²¹². Probablement, l'enfrontament estava lligat amb el conflicte entre els dos bàndols de l'alta noblesa, aglutinada al voltant de l'infant Ramon Berenguer, oncle del rei i comte d'Empúries, o dels Cabrera durant l'any 1357. Per aquesta causa molts nobles dema-

²¹⁰ AHPB, F. de Laderosa, 23-1, f. 5 v. (1358, octubre, 16).

²¹¹ ACA, C, reg. 1854, f. 178 v.-179 r. (1393, juny, 6. València), reg. 1863, f. 77 r.-v. (1395, gener, 28. Barcelona); cf. també reg. 1852, f. 182 r. (1392, octubre, 14).

²¹² ACA, C. reg. 1160, f. 58 v.-60 r. (1358, juny, 23. Barcelona).